

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Specifika výkonu vazby v České republice

Bakalářská práce

Autor: Pavlína Rybínová

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Oponent práce: Mgr. Lucie Špráchalová

Zadání bakalářské práce

Autor: Pavlína Rybínová

Studium: P16P0722

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Specifika výkonu vazby v České republice**

Název bakalářské práce AJ: The specifics of the execution in custody in the Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Závěrečná práce se zabývá specifiky výkonu vazby v České republice. V teoretické části práce je zpracováno základní pojmosloví, legislativní vymezení výkonu vazby i současný stav dané problematiky. Zvláštní zřetel je kladen na práci zaměstnanců Vězeňské služby České republiky, včetně prevence rizikového chování u vězňů. Empirická část práce využívá kvantitativních metod.

DRAŠTÍK, Antonín a kol. Trestní řád: komentář. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 2 svazky. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7552-600-7. NOVOTNÝ, František a kol. Trestní právo procesní. 2. akt. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2017. 458 s. ISBN 978-80-7380-677-4. TRNKA, Jiří, Vazba v trestním řízení: disertační práce. 1. vyd. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2016. 242 s. ISBN 978-80-263-1085-3. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. Zakonprolidi.cz [online]. AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://www.zakonprolidi.cz/cs/1993-293/zneni-20171001>. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zakonprolidi.cz [online]. AION CS, s.r.o. 2010-2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://www.zakonprolidi.cz/cs/1961-141/zneni-20171001>.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková

Oponent: Mgr. Lucie Špráchalová

Datum zadání závěrečné práce: 22.1.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne:

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. et Mgr. Tereze Raszkové za odborné vedení, trpělivost, ochotu a vstřícnost při konzultacích a vypracování mé bakalářské práce.

Anotace

RYBÍNOVÁ, Pavlína. *Specifika výkonu vazby v České republice*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 63 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá specifiky výkonu vazby. V úvodní části najdeme základní pojmosloví vztahující se k výkonu vazby, a také stěžejní legislativu. Práce je strukturována stejně jako samotný proces vazby, tedy od soudního líčení a rozhodnutí o vzetí do vazby, přes nástup k výkonu vazby a samotný výkon vazby až po propuštění z výkonu vazby. Hlavní částí práce je samotný výkon vazby se zaměřením na život obviněných ve vazebních věznicích, na jejich stravování, denní program nebo také služby, kterých mohou obvinění využívat během výkonu vazby. Výzkumná část se zabývá problematikým tématem nástupu obviněných do výkonu vazby, který je z pohledu zaměstnanců i statistik nejrizikovějším obdobím výkonu vazby. Otázky se zabývají působením prostředí vazby na obviněné a práci odborných zaměstnanců věznice s obviněnými.

Klíčová slova: vazba, výkon vazby, vazební věznice, obviněný.

Anotation

RYBÍNOVÁ, Pavlína. *The specifics of the execution in custody in the Czech Republic*. Hradec Kralove: Faculty of Education, University of Hradec Kralove, 2019. 63 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with the specifics of the execution of custody. The initial part comprises the basic terminology concerning the topic and crucial legislation. The thesis is structured as the process of custody itself – starting from the trial and the decision of taking into custody, followed by the commencement of custody and the custody itself and finally the discharge from custody. The major part of the thesis is oriented on the execution of custody, mainly focusing on the accused's lives in detention facilities, their alimentation, daily routines or the offer of services in prison. The aim of the research is to examine the problematic subject of the entering a custody which is, according to employees and statistics, the period of custody most at risk. The questions study the effect of the custodial environment on the accused and subsequently, the work of specialized prison employees with the accused.

Keywords: custody, execution of custody, custodial facilities, accused.

Obsah

Úvod	9
1. Vymezení základních pojmů	11
2. Základní legislativa.....	14
2.1. Listina základních práv a svobod	14
2.2. Evropská vězeňská pravidla	15
2.3. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby	15
2.4. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.....	16
2.5. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky.....	17
2.6. Řád výkonu vazby a vnitřní řád věznice	17
3. Statistické údaje a rozhodnutí o vzetí do vazby.....	18
3.1. Statistické údaje.....	18
3.2. Rozhodnutí o vzetí do vazby	21
4. Nástup k výkonu vazby	23
4.1. Hygienická a protiepidemická opatření.....	23
4.2. Lékařská prohlídka a pohovor s psychologem	24
4.3. Seznam vězňených osob, u kterých jsou realizována opatření k předcházení násilí	25
4.4. Umisťování obviněných na celu a oddělení	27
5. Výkon vazby.....	29
5.1. Ubytování vězňených osob.....	30
5.2. Stravování obviněných	31
5.3. Hygiena osob ve výkonu vazby a ošacení	34
5.4. Denní režim	35
5.5. Preventivně výchovné, vzdělávací, zájmové a sportovní aktivity.....	36
5.6. Vzdělávání a zaměstnávání obviněných.....	38
5.7. Psychologická péče, lékařská péče, sociální služby, duchovní služby.....	39
5.8. Návštěvy, korespondence, užívání telefonu, balíčky, nákupy.....	40

5.9. Rizikové jevy ve věznici a kázeňská řízení a tresty	42
5.9.1. Rizikové jevy ve věznicích.....	43
5.9.2. Kázeňské přestupky a tresty	46
6. Opuštění výkonu vazby	48
7. Výzkumné šetření.....	50
7.1. Stanovení výzkumných otázek a cíle výzkumu.....	50
7.2. Metodologie výzkumu.....	50
7.3. Realizace výzkumného šetření	51
7.4. Vyhodnocení výzkumného šetření	52
Závěr.....	57
Seznam použitých zdrojů.....	58
Seznam příloh.....	62

Úvod

Závěrečná práce se zabývá specifiky výkonu vazby v České republice. Téma závěrečné práce jsem zvolila z důvodu mého blízkého vztahu k dané problematice zejména s přihlédnutím na to, že rodiče ve vazební věznici pracují. Téma výkonu vazby rovněž úzce souvisí se studovaným oborem Sociální patologie a prevence, kde jsem se o něm v rámci několika předmětů mohla dále dozvědět. Práce je určena pro širokou veřejnost, která se o problematiku zajímá, a dále pro studenty právních a sociálních oborů a studenty předmětů penologie a obdobných příbuzných disciplín.

Tématika výkonu vazby vychází převážně ze zákonů, předpisů a nařízení viz kapitola Základní legislativa. Mezi autory, kteří se výkonu vazby ve svých publikacích věnují, můžeme řadit Bajcuru Lubomíra se svou publikací *Práva vězně od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*.¹ Dále například Štěrba Vladislava se svou knihou *Penologie*.² V neposlední řadě je třeba zmínit autorky Raszkovou a Hoferkovou s názvy děl *Kapitoly z penologie I*³ a *Kapitoly z penologie II*.⁴

Vazba je v souvislosti s přibývajícím humanizací českého vězeňství a celkovým důrazem na lidská práva velmi aktuálním tématem. Umístění obviněného do vězení je bezesporu velkým zásahem do jeho práv a svobod z hlediska toho, že obviněný je z pohledu presumpce nevinny do pravomocného rozhodnutí o jeho vině stále nevinný. Vzetím do vazby tak nevinným lidem bereme základní práva zakotvená již v Listině základních práv a svobod, zejména právo svobody pohybu. Přesto je vazba v trestním řízení bezesporu nezbytným opatřením, na které však nesmíme nahlížet jako na trest, nýbrž jako pouhé zajištění obviněného pro účely trestního řízení. Z tohoto důvodu se o vazbě v posledních letech často hovoří a postupně dochází ke zlepšování podmínek ve vazebních věznicích a modernizaci jednotlivých vězeňských prostor. Zpřísnily se také podmínky uložení vazby, vazební důvody jsou důkladně zkoumány a pravidelně prověřovány. Přesto jsou vazební věznice stále svým charakterem věznice se všemi negativními důsledky zejména z hlediska působení vězeňského prostředí na psychiku obviněných.

¹ BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999. 158 s.

² ŠTĚRBA, Vladislav, *Penologie*. 2. vydání Armex Publishing s.r.o., 2009. 167 s.

³ RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 126 s.

⁴ RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s.

Práce se zabývá procesem výkonu vazby od samotného nařízení výkonu vazby až po propuštění či odsouzení obviněného. V úvodní části je popsáno základní pojmosloví vztahující se k výkonu vazby, které je nutné k osvojení a pochopení fungování vazby v České republice. Po vymezení nezbytných pojmů následuje základní legislativa, která je pro systém vazby důležitou oporou při vytváření podmínek vazby. Celý výkon vazby se řídí platnou legislativou, která přesně vymezuje fungování vazby, je tedy pro závěrečnou práci stěžejní se tomuto tématu věnovat.

Po zahrnutí některých zajímavých statistik Vězeňské služby, které slouží pro představu, jak široký okruh lidí výkon vazby zahrnuje, se volně pouštíme již do samotného procesu vazby, který začíná u soudu. V této kapitole jsou popsány důvody uložení vazby, ale i maximální doba uložení vazby, zkratka soudní proces, který je nutný k tomu, aby mohl být zadržený převezen do vazební věznice.

Další kapitola řeší průběh přijetí obviněného do vazby a popisuje jednotlivé úkony, kterými nově přijatí vězni ve vazebních věznicích procházejí, a které jsou důležité pro zajištění bezpečného výkonu vazby. První dny ve vazebních věznicích jsou velmi specifické z hlediska psychiky obviněných, proto je nutné, aby nic v této fázi nebylo zanedbáno. Pátá kapitola obsahuje již samotný výkon vazby s veškerými náležitostmi. Je zde popsáno ubytování vězňených osob, jejich stravování, denní režim a aktivity, kterých se mohou v průběhu výkonu vazby účastnit, stejně tak služby, kterých mohou obvinění ve vězení využívat. Závěr kapitoly je věnován rizikovým jevům ve věznici, jejich prevenci a také trestání. Poslední kapitolou z hlediska procesu vazby je samozřejmě její opuštění, kde je popsáno, kdy musí být obviněný propuštěn, a co je s propuštěním na svobodu spojeno.

Výzkumná část se zabývá nástupem do výkonu vazby jakožto nejrizikovějším obdobím celého výkonu vazby. Dotazník je směřován na okruh zaměstnanců vazební věznice z různých pozic, kteří se vyjadřují k problematice příjmu a psychického působení prostředí věznice na nové obviněné. Cílem je zjistit, jaká jsou specifika nástupu obviněných do výkonu vazby na základě odpovědí respondentů a zamyslet se nad tím, co by se mohlo změnit proto, aby byl nástup do výkonu vazby spojen s menším bezpečnostním rizikem pro obviněné. Otázky směřují i na práci odborných pracovníků s nastupujícími obviněnými. Cílem celé závěrečné práce je legislativně vymezit výkon vazby v českých věznicích a popsat proces od samotného nařízení vazby až po propuštění na svobodu.

1. Vymezení základních pojmů

Vazba je opatření, které slouží k zajištění obviněné osoby před vynesením rozsudku pro účely trestního řízení. O uvalení vazby rozhoduje soud, s tím, že obviněný může být vzat do vazby jen z důvodů uvedených v § 67 trestního řádu č.141/1961 Sb.

Hendrych uvádí, že „vazba je zajišťovací úkon v trestním řízení, jímž se osoba obviněná z trestného činu zajišťuje pro trestní řízení a výkon trestu. Vzetí do vazby zpravidla navazuje na zadržení osoby nebo zatčení osoby na základě soudem vydaného příkazu k zatčení.“⁵

Dle Madary a kolektivu autorů je „vazba zajišťovací úkon trestního stíhání, jenž pronikavě zasahuje do občanských práv obviněného. Účelem vazby je zajistit obviněného pro trestní řízení a výkon trestu odnětí svobody.“⁶

Vazba je dle Blacka „zadržení osoby na základě zákonného postupu nebo zmocnění.“⁷

Vazba útěková je vazba, která se ukládá tehdy, hrozí-li, že obviněný uprchne, vycestuje mimo Českou republiku, či se bude ukrývat, a tím se vyhýbat trestnímu stíhání. Jedním z důvodů uložení tohoto druhu vazby je i hrozba vysokého trestu za spáchaný trestný čin.

Vazba koluzní je vazba, kterou vykonává vězeň proto, aby nemohl na svobodě ovlivňovat svědky nebo i své komplice či jinak nemařil probíhající vyšetřování.

Vazba předstižná je vazba, která brání tomu, aby obviněný již neopakoval svou trestnou činnost, případně aby nedokončil trestný čin, který nebyl dokonán.

Dle Madary a kolektivu autorů „vazba není nikdy obligatorní (s výjimkou vazby vydávací), a přichází v úvahu, pouze když byly zjištěny skutečnosti konkrétně odůvodňující obavu, že obviněný, aby se vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu, uprchne nebo se bude skrývat, anebo že bude mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (např. působením na svědky nebo spoluobviněného), anebo že bude pokračovat v trestné činnosti nebo dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval.“⁸

⁵ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 1 001.

⁶ MADARA, Zdeněk a kol. *Právníký slovník P-Ž*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1988. s. 502.

⁷ BLACK, Henry Campbell a kolektiv, *Blackův právníký slovník* 1. svazek. 6. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1993. s. 598.

⁸ MADARA, Zdeněk a kol. *Právníký slovník P-Ž*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1988. s. 502.

Výkon vazby (VV) je již samotné provedení soudem uloženého opatření ve vazební věznici. Řídí se zákonem o výkonu vazby č. 293/1993 Sb. V tomto zákoně jsou upraveny zejména podmínky výkonu vazby a práva a povinnosti obviněných ve vazbě.

Hendrych uvádí, že „výkon vazby směřuje k naplnění účelu vazby. Vazba zahrnuje stádium vykonávací řízení trestní. Vazba se opírá o zásady presumpce nevinu a přiměřenosti, probíhá ve vazebních věznicích nebo ve zvláštních odděleních věznic ministerstva spravedlnosti.“⁹

Dle Madary a kolektivu autorů je „výkon vazby upraven tak, aby bylo zabezpečeno zajištění obviněných, u kterých je některý z důvodů pro vzetí do vazby, a zároveň aby byl obviněný podroben ve vazbě jen těm omezením, která jsou nutná jednak k zabezpečení úspěšného provedení trestního řízení, jednak k zajištění bezpečnosti osob a majetku a pořádku ve věznici.“¹⁰

Věznice je zařízení, které slouží k výkonu trestu odnětí svobody odsouzených osob. Výkon trestu odnětí svobody, ale i výkon vazby ve věznicích zajišťuje Vězeňská služba. Věznice a stejně tak i Vězeňská služba spadá pod resort Ministerstva spravedlnosti. V současné době se dle webových stránek Vězeňské služby v České republice nachází celkem 35 věznic, z toho 10 vazebních věznic a 2 detenční ústavy.¹¹ Od roku 2017 jsou v České republice pouze dva typy věznic, a to s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Věznice s ostrahou mají ještě 3 stupně zabezpečení, a to nízký, střední a vysoký stupeň zabezpečení. O typu věznice, kde má odsouzený vykonat svůj trest rozhoduje soud.

Vazební věznice je zařízení, které zajišťuje výkon vazby. V České republice se nachází celkem 10 vazebních věznic dle webových stránek Vězeňské služby se jedná o:

- „Vazební věznici a Ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno;
- Vazební věznici České Budějovice;
- Vazební věznici Hradec Králové;
- Vazební věznici Liberec;
- Vazební věznici Litoměřice;
- Vazební věznici Olomouc;
- Vazební věznici Ostrava;

⁹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 1 049.

¹⁰ MADARA, Zdeněk a kol. *Právní slovník P-Ž*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1988. s. 523.

¹¹ *Generální ředitelství Vězeňské služby ČR: Organizační jednotky*. [online]. © 2018 Vězeňská služba České republiky [cit. 2018-09-28]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

- Vazební věznicí Praha Pankrác;
- Vazební věznicí Praha Ruzyně a
- Vazební věznicí Teplice.“¹²

Odsouzený je člověk, který je uznán vinným a je pravomocně odsouzen. Dle Hendrycha je „obviněný ten, který se po nařízení hlavního líčení označuje jako obžalovaný a po vydání odsuzujícího rozsudku, jenž nabyl právní moci, jako odsouzený.“¹³

Dle Madary a kolektivu autorů je odsouzený „ten, proti němuž směřuje již pravomocný rozsudek, uznávající jej vinným pro trestný čin nebo přečin.“¹⁴

Odsouzenec je dle Blacka „ten, kdo byl soudem shledán vinným ze spáchání trestného činu a v důsledku toho byl proti němu vynesena rozsudek.“¹⁵

Obviněný je ten, proti němuž bylo zahájeno trestní stíhání. Dle Hendrycha je obviněný „podezřelý, kterému bylo sděleno obvinění z trestného činu.“¹⁶

Madara a kolektivu autorů uvádí, že „obviněný v trestním řádu je osoba, proti níž se vede trestní řízení. Obviněný je ten, proti němuž již bylo vzneseno nebo mu sděleno obvinění pro trestný čin. Obviněný je v trestním řízení osobou, bez níž zpravidla nelze řízení konat. Občanská práva a svobody obviněného mohou být omezovány, jen pokud je to nezbytně nutné k splnění účelu trestního řízení, a to způsobem upraveným v zákoně a po dobu co nejkratší.“¹⁷

Dle Blacka je obviněný „ název pro obviněného v trestní věci. Osoba se stává obviněným ve smyslu záruky rychlého procesu až okamžikem, kdy byla proti ní vznesena buď formální obžaloba nebo žaloba podaná prokurátorem, nebo kdy začne podléhat skutečným omezením své svobody na základě vzetí do vazby.“¹⁸

¹² *Generální ředitelství Vězeňské služby ČR: Organizační jednotky.* [online]. © 2018 Vězeňská služba České republiky [cit. 2018-09-28]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

¹³ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 461.

¹⁴ MADARA, Zdeněk a kol. *Právní slovník A-O.* 2. vydání. Praha: Panorama, 1988. s. 620.

¹⁵ BLACK, Henry Campbell a kolektiv, *Blackův právní slovník* 1. svazek. 6. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1993. s. 387.

¹⁶ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 461.

¹⁷ MADARA, Zdeněk a kol. *Právní slovník A-O.* 2. vydání. Praha: Panorama, 1988. s. 620.

¹⁸ BLACK, Henry Campbell a kolektiv, *Blackův právní slovník* 1. svazek. 6. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1993. s. 394.

2. Základní legislativa

Výkon vazby a celkově lidská práva řeší hned několik základních dokumentů. Většina se svým způsobem prolíná, či ze sebe vycházejí, ale nesmí být v rozporu. Pro účel bakalářské práce jsem vybrala ty dle mě nejzákladnější a nejdůležitější. Kapitola obsahuje dokumenty od Listiny základních práv a svobod, jakožto nejzákladnější dokument pro lidská práva, až po Vnitřní řád věznice, který řeší již konkrétní situaci ve věznici.

2.1. Listina základních práv a svobod

Jako všechny zákony v České republice se i veškerá legislativa ohledně výkonu vazby řídí Listinou základních práv a svobod, respektive nesmí být v rozporu s jejím zněním. Pro účely výkonu vazby lze zmínit Čl. 3 Listiny základních práv a svobod:

- a) „ základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení;
- b) každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování;
- c) nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.“¹⁹

Tento článek popisuje, že základní práva a svobody mají všichni. Ve vazbě nemají rozdílná práva lidé jiného pohlaví či barvy pleti, nebo náboženství. Všichni mají jak stejná práva, tak i stejné povinnosti bez ohledu na odlišnosti. Zacházení s vězni se musí řídit i čl. 6 a 7, kde je jasně stanoveno, že je zakázáno uložit trest smrti, dále osoby mučit či je vystavovat nelidskému a ponižujícímu zacházení či trestání.²⁰

Protože výkon vazby omezuje lidem osobní svobodu, je důležité zmínit čl. 8 Listiny základních práv a svobod, kde je uvedeno, že zbavení svobody a zadržení lze jen v zákonných případech a zadržaná osoba musí být seznámena s důvody zadržení. Článek

¹⁹ *Zákony pro lidi: Usnesení č. 2/1993 Sb.* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>.

²⁰ *Zákony pro lidi: Usnesení č. 2/1993 Sb.* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>.

8 řeší také lhůty zadržení osoby a udává povinnost osoby po překročení lhůty propustit na svobodu.²¹

Důležité je zmínit také čl. 14 Listiny základních práv a svobod, který řeší svobodu pohybu a pobytu. Zde najdeme důvody, pro které může být občan omezen na svobodě, a ze kterých jistě vychází i důvody vazby ustanovené v §67 trestního řádu č.141/1961 Sb.

Listina základních práv a svobod je stěžejním dokumentem, od kterého se odvíjí veškerá legislativa spojená s výkonem vazby. Nicméně je potřeba říci, že člověk, který je ve výkonu vazby, nemá úplně stejná práva, jako zbytek obyvatelstva. Jeho práva jsou jistým způsobem omezena právě pro potřeby trestního stíhání, ale i ochrany obyvatelstva.

2.2. Evropská vězeňská pravidla

Jedná se o dokument vydaný výborem ministrů Rady Evropy, který je určen pro členské státy. Vychází z Listiny základních práv a svobod a je zde opět kladen důraz na to, že nikdo nesmí být zbaven svobody jinak, než ze zákonem uvedených důvodů, a také je kladen velký důraz na zacházení s vězňenými osobami, kdy nesmí být nijak týráni a nesmí být ponižována jejich lidská důstojnost. Dokument se zabývá resocializací, respektive zavedení takových programů a činností, které povedou k nápravě vězňených osob a jejich opětovnému začlenění do společnosti.

Výkonu vazby je věnována sedmá část EVP (Evropských vězeňských pravidel), která se věnuje přístupu k neodsouzeným vězňům, jejich postavení ve věznici, řeší rovněž základní nároky na ubytování a ošacení a právní poradenství. Neodsouzeným vězňům vzniká nárok na zajištění veškerých úkonů spojených s jejich obhajobou. Zmíněná část řeší zaměstnávání vězňů, které je odlišné oproti výkonu trestu odnětí svobody právě v tom, že obvinění nemají povinnost pracovat.

2.3. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Uvedený zákon stanovuje podmínky výkonu vazby v České republice, zabývá se převážně právy a povinnostmi vězňených osob, ale upravuje i oprávnění Vězeňské služby nutné pro zajištění výkonu vazby. V zákoně jsou dopodrobna popsána pravidla pro umístění vězňů na cely, jejich vybavení, včetně stravování a vystrojení vězňů. Legislativa pamatuje i na kontakt vězňů se světem mimo věznici, určuje pravidla pro užívání telefonu,

²¹ *Zákony pro lidi: Usnesení č. 2/1993 Sb.* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993->.

korespondenci či práva na návštěvu. Vymezuje služby, které musí Vězeňská služba vězňům zajistit, jako například zdravotní péči či sociální služby. Zákon řeší i samotné trestání vězňů za porušení pravidel věznice. V neposlední řadě řeší zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby také specifické zacházení s určitými skupinami vězňů, jakými jsou mladiství, cizinci či matky nezletilých dětí. Zákon nesmí být v rozporu s Listinou základních práv a svobod, s Ústavou České republiky a vychází právě z již zmiňovaného dokumentu Evropská vězeňská pravidla.

2.4. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 141/1961 Sb. je pro výkon vazby důležitý zejména tím, že stanovuje samotné zákonné důvody pro vzetí do vazby. Důvody jsou nastavené tak, aby ochránily společnost před hrozícím nebezpečím, či aby obviněný nemohl mařit trestní stíhání. Důvody pro vzetí do vazby jsou upraveny § 67 trestního řádu č. 141/1961 Sb., kdy „obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava,

- a) že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest;
- b) že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo
- c) že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením.“²²

²² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zakonyprolidi.cz [online]. AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141/zneni-20171001>.

2.5. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

Zákon upravuje veškeré náležitosti spojené s bezpečnostním sborem, zajišťujícím výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a výkon zabezpečovací detence. Tento zákon je pro výkon vazby důležitý zejména tím, že stanovuje povinnosti a oprávnění, které mohou příslušníci VS ČR konat v rámci dozoru nad výkonem vazby. Stanovuje konkrétně podmínky, kdy je příslušník povinen zakročit proti vězněné osobě, donucovací prostředky, které příslušník může použít a upravuje také použití střelně zbraně. Zákon také udává povinnosti a oprávnění příslušníků justiční stráže a řeší i pravidla a způsoby evidence vězněných osob.

2.6. Řád výkonu vazby a vnitřní řád věznice

Jedná se o vyhlášku Ministerstva spravedlnosti, kde najdeme pravidla pro příjem a umístování obviněných, a stejně tak pravidla pro jejich propouštění z výkonu vazby. Řád výkonu vazby řeší práva obviněných, ale i kázeňské řízení a tresty. V neposlední řadě se věnuje i zacházení s obviněnými a s konkrétními specifickými skupinami vězňů.

Vnitřní řád konkrétní věznice se vydává podle ustanovení § 3 odstavce 2 Řádu výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. Řád schvaluje a upravuje ředitel věznice. Tento řád podrobně popisuje výkon vazby v dané věznici. Pro popsání konkrétního řádu jsem zvolila Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice Hradec Králové. V tomto řádu najdeme pravidla, podle kterých se zabezpečují některá práva obviněných, nabídka základních preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů anebo třeba také rozvrh dne. Řád upravuje i odlišné zacházení s různými skupinami vězňů.

3. Statistické údaje a rozhodnutí o vzetí do vazby

Vazba je často užívané opatření, které velmi pomáhá orgánům činným v trestním řízení. O častém užívání vazby svědčí statistické údaje Vězeňské služby v následující kapitole. Proces vazby začíná samotným rozhodnutím o vzetí do vazby, je tedy důležité popsat i tento procesní úkon.

3.1. Statistické údaje

Počet obviněných ve výkonu vazby není oproti odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody tak veliké číslo, přesto je důležité uvést, že fluktuace osob je poměrně vysoká a značný počet přechází do výkonu trestu za poměrně krátkou dobu.

Počet obviněných ve výkonu vazby od roku 2010 do roku 2018 dle údajů ze statistických ročenek Vězeňské služby České republiky je uveden v tabulce č. 1:

Rok (k 31. 12.)	Muži	Ženy	Mladiství	Celkem
2010	2 232	162	49	2 443 ²³
2011	2 353	168	46	2 567 ²⁴
2012	2 200	164	42	2 406 ²⁵
2013	2 157	147	37	2 341 ²⁶
2014	2 040	145	25	2 210 ²⁷

²³ Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2010* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/rocenka_2010_v8.pdf.

²⁴ Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2011* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Rocenka_2011.pdf.

²⁵ Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2012* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Ro%C4%8Denka-2012.pdf>.

²⁶ Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Rocenka_2013.pdf.

²⁷ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Rocenka_2014.pdf.

2015	1 901	154	25	2 080 ²⁸
2016	1 782	151	25	1 958 ²⁹
2017	1 708	136	20	1 846 ³⁰
2018	-	-	-	1 775 ³¹

Tabulka č. 1: Počet obviněných ve výkonu vazby v letech 2010-2018 dle statistických ročenek VSČR.

Aktuálně se k 25. 2. 2019 nacházelo ve vazebních věznicích 1 802 obviněných, z toho 21 mladistvých, 101 žen a 1 701 mužů.³²

Dle uvedených statistických údajů lze říci, že počet obviněných ve vazebních věznicích klesá, kdežto počet odsouzených zůstává téměř stejný, klesá pouze mírně. Může to být způsobeno právě celkem rychlou fluktuací, o které vypovídají i následující tabulky. Obrázek č. 1. ukazuje počet osob přijatých do vazby od roku 2007 do roku 2017, kde můžeme porovnat, že k 31. 12. 2017 bylo pouze 1 844 obviněných, ale za rok 2017 přijato 4 202.

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Příjmy do výkonu vazby	6 085	6 334	6 134	6 115	6 178	5 409	5 254	4 948	*4 636	*4 436	*4 202

Obrázek č.1: Příjmy obviněných do výkonu vazby v letech 2007-2017 dle Statistické ročenky VSČR 2017.³³

Dle obrázku č. 2 můžeme vidět, že obvinění tráví ve vazbě převážně méně než 9 měsíců, nejvíce však do 4 měsíců, nad 2 roky je obviněných minimum. Obvinění jsou ve vazebních

²⁸ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2015 [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2015.pdf>.

²⁹ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2016 [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2016.pdf>.

³⁰ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017 [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2017.pdf>.

³¹ Generální ředitelství Vězeňské služby ČR: Rychlá fakta [online] © 2018 Vězeňská služba České republiky. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

³² Generální ředitelství Vězeňské služby ČR: Rychlá fakta [online] © 2019 Vězeňská služba České republiky. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <http://vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

³³ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017 [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2017.pdf>.

věznicích poměrně krátkou dobu, od toho se odvíjí samotné aktivity s vězni, které nemají dlouhodobější charakter.

Délka vazby	Muž	Žena	Celkový součet
do 2 měsíců	527	50	577
2 až 4 měsíce	379	29	408
4 až 6 měsíců	237	20	257
6 až 9 měsíců	241	13	254
9 měsíců až 1 rok	131	6	137
1 rok až 2 roky	154	8	162
nad 2 roky	12	2	14
Celkový součet	1 681	128	1 809

Obrázek č. 2: Délka vykonané vazby k 31. 12. 2017 dle Statistické ročenky VSČR 2017. ³⁴

Pro zajímavost přikládám obrázek č. 3, který ukazuje věkové složení obviněných v roce 2017 ve vazebních věznicích. Z obrázku vyplývá, že značnou část obviněných u obou pohlaví tvoří vězni ve věkovém rozmezí od 22 do 55 let, s tím, že úplně nejvíce je obviněných ve věku mezi 30-35 lety, přitom jen žen je nejvíce ve věku 25-30 let. Zajímavý je i poměrně velký počet obviněných ve věku od 60 do 75 let a zářezující číslo je i počet obviněných do 18-ti let věku.

Věková kategorie	Muž	Žena	Celkový součet
16 - nedovršených 17 let	3		3
17 - nedovršených 18 let	5		5
18 - nedovršených 19 let	11	1	12
19 - nedovršených 20 let	18	2	20
20 - nedovršených 21 let	28	1	29
21 - nedovršených 22 let	29	1	30
22 - nedovršených 25 let	112	9	121
25 - nedovršených 30 let	246	26	272
30 - nedovršených 35 let	296	16	312
35 - nedovršených 40 let	291	20	311
40 - nedovršených 45 let	255	23	278
45 - nedovršených 50 let	166	11	177
50 - nedovršených 55 let	93	8	101
55 - nedovršených 60 let	75	4	79
60 - nedovršených 65 let	32	5	37
65 - nedovršených 70 let	16	1	17
70 - nedovršených 75 let	5		5
Celkový součet	1 681	128	1 809

Obrázek č. 3: Věkové složení obviněných k 31. 12. 2017 dle Statistické ročenky VSČR 2017. ³⁵

³⁴ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017 [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2017.pdf>.

³⁵ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017 [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2017.pdf>.

3.2. Rozhodnutí o vzetí do vazby

Příjem obviněných do vazební věznice probíhá pouze na základě písemného rozhodnutí soudu vydaného na základě rozhodnutí o vzetí do vazby. Soudce tedy na návrh státního zástupce rozhodne do 24 hodin o vzetí obviněného do vazby. Každé 3 měsíce soudce opět na návrh státního zástupce rozhoduje o trvání důvodů vazby. Uvedená doba je velmi krátká právě z toho důvodu, že obvinění nejsou ještě pravomocně odsouzeni, tudíž dle presumpce nevinny se na ně hledí jako na nevinné, proto je třeba takové omezení na svobodě projednávat častěji.

Obviněný může být vzat do vazby, jak už bylo popsáno výše, jen ze zákonného důvodu, tyto jsou uvedeny v Trestním řádu č. 141/1961 Sb. Jsou jimi obavy:

- a) „že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest;
- b) že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo
- c) že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil,“³⁶

Důvody vazby mohou být i dva či všechny tři, stejně tak pouze jeden. Příkladem konkrétního případu udělení vazby může být případ dle Novotného: „Obviněná Kateřina S. byla vzata do vazby pro důvody uvedené v ustanovení § 67 písm. a) tr. řádu, přičemž se měla dopustit trestného činu dvojí manželství podle ustanovení § 210 odst. 1. tr. zákona. Soud uložil odůvodnění vazby důvodnou obavou, že Kateřina S. uprchne a bude se tak vyhýbat trestnímu stíhání“.³⁷

Doba uložení vazby se liší podle závažnosti trestného činu „celková doba trvání vazby v trestním řízení nesmí přesáhnout:

- a) jeden rok, je-li vedeno trestní stíhání pro přečin;
- b) dva roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zločin;
- c) tři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvlášť závažný zločin a

³⁶ Kurzycz: *Důvody vazby, § 67* [online]. Copyright © 2000 – 2018 [cit. 2018-10-03]. Dostupné z: <https://zakony.kurzy.cz/141-1961-trestni-rad/paragraf-67/>.

³⁷ NOVOTNÝ, František, et. Al. *Praktikum trestního práva procesního*. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 42.

- d) čtyři roky, je-li vedeno trestní stíhání pro zvláště závažný zločin, za který lze podle trestního zákona uložit výjimečný trest.

Doba trvání vazby se počítá ode dne, kdy došlo k omezení osobní svobody obviněného. Při vrácení věci státnímu zástupci k došetření pokračuje běh lhůty, která připadá na přípravné řízení, ode dne, kdy byl spis doručen státnímu zástupci.“³⁸

Když soud rozhodne o důvodu vazby, stanoví délku zadržení ve vazbě, konkrétní věznici, a vydá potřebné dokumenty, se kterými Policie České republiky dopraví obviněného do vazební věznice.

³⁸ Kurzycz: *Nejvyšší přípustná doba trvání vazby*, § 72a [online]. Copyright © 2000 – 2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://zakony.kurzy.cz/141-1961-trestni-rad/paragraf-72a/>.

4. Nástup k výkonu vazby

Obviněný je do věznice převezen Policií ČR v jakoukoliv hodinu. Nejprve prochází prohlídkou, která se skládá z kontroly kovových předmětů pomocí detektoru, prohlídky věcí, které má obviněný u sebe a důkladné osobní prohlídky. Probíhá zabavení veškerých předmětů, které vězeň nesmí mít u sebe včetně dokladů, ty jsou ponechány v úschovně věznice. Obviněnému jsou přiděleny deky, matrace, podhlavník, pyžamo, ručník, povlečení a hrníček se lžicí. Vězeň je poté odveden do přijímacího oddělení, kde přečká čas potřebný k dalšímu zařazení v rámci věznice. Obviněný podepisuje Poučení podle §5 odst. 2 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, kde uvězněná osoba najde svá práva a povinnosti, dále například co mohou mít u sebe, pravidla návštěv nebo přijetí balíčku. Vězeň svým podpisem stvrzuje, že poučení rozumí s tím, že jedno vyhotovení je vězni ponecháno. Cizinci mají právo na přeložení Poučení o výkonu vazby do svého mateřského jazyka, či jazyka, kterému rozumí. Jak konkrétně na obviněné vazba při nástupu působí a jaké řeší vězni zpočátku problémy, to je součástí empirické části.

4.1. Hygienická a protiepidemická opatření

Nově přijaté osoby jsou také odvedeny do sprch, kde vykonávají osobní hygienu. Obviněným může být upraven i vnější vzhled v podobě ostříhání vlasů a oholení vousů, pouze však s jejich souhlasem, a pokud orgány činné v trestním řízení nepožádají o ponechání stávajícího vzhledu obviněného pro účely trestního řízení. Obviněnému je předáno vězeňské ošacení, které je povinen nosit, pokud jejich civilní oděv neschválí pověřený pracovník, hodnotící zejména čistotu ošacení, vhodnost do vězeňského prostředí, a také aby neobsahovalo rasistické a násilné prvky. Obviněný musí mít dále zajištěné praní civilních oděvů jednou týdně, výměna je možná při návštěvách nebo zasláním poštou. V opačném případě nosí obviněný vězeňský oděv a jejich civilní oblečení je jim uloženo do úschovy věznice. Po prvním sprchování musí mít všichni vězeňský oděv bez ohledu na to, zda je jejich civilní vhodný či nikoliv. Každý nově příchozí obviněný dostává od věznice základní balíček hygienických potřeb a potřebné lůžkoviny.

Seznam přidělených věcí:

- Matrace
- Prostěradlo
- 2x deka a podhlavník

- Povlečení
- Pyžamo
- Ručníky
- Mýdlo
- Kartáček na zuby a pasta
- Holení
- Hřeben
- Hrníček a lžíce
- Spodní prádlo
- Tepláková souprava
- V zimním období čepice, kabát a obuv

4.2. Lékařská prohlídka a pohovor s psychologem

Každá osoba přijatá do výkonu vazby musí projít zároveň lékařskou prohlídkou, kde se posuzuje aktuální zdravotní stav obviněného, zda je zdravotně způsobilý k výkonu vazby a nehrozí náhlé zdravotní komplikace, neléčí-li se s vážnější nemocí, která by vyžadovala hospitalizaci v nemocnici a případně mohla ohrozit ostatní spoluvězně. Lékař dále zkoumá možné závislosti na drogách či jiných látkách, a jestli nemá abstinenční příznaky, které by narušovaly výkon vazby a ohrožovaly na životě a zdraví ostatní spoluvězně i obviněného samotného. Každý vězeň je u vstupní lékařské prohlídky podroben odběru krve a moči, zjišťují se především stopy po drogách a u žen těhotenství. Provádí se kontrola vnitřních i vnějších parazitů a u každého vězně se zaznamenává jeho výška a váha. Lékaři se podrobně vyptávají na zdravotní stav v rodině obviněného, a na případná úmrtí a léčení. Dále se podílí na rozhodování o zařazení vězně na tzv. Seznam vězňených osob, u kterých jsou realizována opatření k předcházení násilí (viz níže). Lékař pozoruje také známky pokusů o sebevraždu a momentální psychické rozpoložení vězněné osoby, konkrétně zda obviněný netrpí depresemi. V případě potřeby lékař vydá vhodné léky na nemoci, potlačení abstinenčních příznaků či zajistí převoz vězně do vězeňské nemocnice, kam putují také gravidní vězeňkyně. Do provedení vstupní lékařské prohlídky jsou všichni vězni umístěni odděleně.

Nově přijatý obviněný musí do 24 hodin projít pohovorem s vězeňským psychologem. Psycholog za pomoci cílených otázek zkoumá riziko sebevražedného jednání, tedy zda se již vězeň někdy pokusil o sebevraždu, jak momentálně vnímá to, že je ve věznicí a jak se s tím vyrovnává. V případě podezření na možný pokus o sebevraždu rozhodne

psycholog věznic o dohledu nad vězněnou osobou každých 30 minut. Přes den i v noci tedy příslušníci Vězeňské služby každou půl hodinu kontrolují, zda je obviněný v pořádku. Dle psychologů Vazební věznic Hradec Králové je pro nové obviněné nejvyšší riziko spáchání sebevraždy do 3 dnů od přijetí.³⁹ Proč je tomu tak je součástí empirické části. Osoby s možným podezřením na sebevražedné jednání se nikdy neumísťují samy na celu, je to z důvodu, že se vězeň necítí tak sám, má možnost si popovídat se spoluvězněnou osobou, a když už k sebevražednému konání dojde, může spoluvězeň poskytnout pomoc a zavolat pomocí tísňového tlačítka dozorce. Psycholog dále na úvodním sezení zjišťuje možná rizika abstinčních příznaků a může nařídit častější dohled nad vězněnou osobou. Důležitou náplní vězeňského psychologa je doporučení zařadit vězně na tzv. Seznam vězněných osob, u kterých jsou realizována opatření k předcházení násilí.

První dny nástupu do vazby jsou pro obviněné velmi stresující, nachází se v prostředí, ve kterém mnohdy ještě nebyli, proto se obviněným první dny nástupu do vazby odborní pracovníci věznic intenzivně věnují.

4.3. Seznam vězněných osob, u kterých jsou realizována opatření k předcházení násilí

Vězeňský psycholog, lékař, zaměstnanci oddělení výkonu vazby, vedoucí oddělení výkonu vazby a ředitel věznic vytypují ohrožené osoby či možné pachatele násilí, kteří jsou na základě podezření uvedených zaměstnanců věznic zapsáni na seznam vytypovaných osob. Osoby zařazené na tento seznam mají trochu odlišné zacházení, je vybíráno například s kým mohou být vězni na cele či jsou prováděny mimořádné prohlídky. Osoby na seznamu zpravidla nebývají zařazovány na oddělení se zmírněným režimem, ale převážně na pevnou vazbu. Na seznam se obvinění zařazují buď již při samotném nástupu do výkonu vazby, ale mohou se zařazovat i vyřazovat během výkonu vazby. Vězněné osoby jsou zařazeny do pěti kategorií podle jejich stavu.

Kategorie dle nařízení č. 12 o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci:

- a) „S výrazně sníženou tělesnou hmotností – STH;
- b) Se zjevně nízkou mentální úrovní – NMÚ;
- c) Možný objekt násilí – MON;

³⁹ VOSTŘELOVÁ, Stanislava. Psycholožka Vazební věznic Hradec Králové. Rozhovor. 24. 10. 2018

- d) Možný pachatel násilí – MPN;
- e) Další vytypovaná osoba – DVO.⁴⁰

STH - S výrazně sníženou tělesnou hmotností – O zařazení osob se sníženou tělesnou hmotností na seznam rozhoduje vedoucí oddělení výkonu vazby, podklady k zařazení však vydává lékař, který při vstupní zdravotní prohlídce váží vězně. Na seznamu jsou osoby s nízkou hmotností a s celkově slabou tělesnou konstrukcí, u nichž se předpokládá, že kvůli slabé tělesné konstrukci by se mohly stát obětí násilí mezi vězni.

NMÚ - Se zjevně nízkou mentální úrovní – Vedoucí oddělení výkonu vazby (OVV) zařadí osobu s nízkou mentální úrovní na seznam na doporučení psychologa či lékaře. Psycholog při úvodním pohovoru provádí rozbor osobnosti vězně se zaměřením právě na mentální schopnosti. V případě zjištění nízké mentální úrovně informuje vedoucího OVV, který vězně zařadí na seznam a umístí na celu, kde nejsou osoby silné, manipulativní a dominantní, dále zřídí nad danou osobou dohled.

MON - Možný objekt násilí – Zařazení určených osob na seznam schvaluje vedoucí oddělení výkonu vazby a trestu na návrh zaměstnanců oddělení výkonu vazby a trestu. Na tento seznam jsou zařazeny všechny fyzicky nevybavené osoby, které jsou obviněny ze spáchání sexuálního trestného činu, vraždy, týrání a jiného násilí na dětech či rodině.

MPN - Možný pachatel násilí – Obdobně jako u osob MON navrhuje i osoby MPN na seznam zaměstnanci oddělení výkonu vazby, návrh poté schvaluje vedoucí oddělení výkonu vazby. Tato kategorie je jediná, která nechrání samotného obviněného, ale spíše jeho okolí. Jsou zde zařazováni obvinění, kteří mají tendenci jednat agresivně a jsou výbušní, a také se přihlíží na důvod vazby, konkrétně na trestný čin, ze kterého je vězeň obviněný. Na seznamech tedy končí nejen vězni, kteří brutálně někoho napadli či dokonce zavraždili, ale také ti, kteří vyhledávají konflikty.

DVO - Další vytypovaná osoba – Poslední možností jsou osoby, které jsou známé prostřednictvím médií. Jsou to obzvláště brutální trestné činy na dětech a sexuální zneužití dětí. Ostatní vězni obvykle odsuzují pro ně neomluvitelné trestné činy, a tak by mohlo dojít k fyzickému napadení či znásilnění obviněné osoby. Další možností jsou známé osoby, např. politici, zpěváci, moderátoři a jiné populárně známé osoby. V neposlední řadě se na Seznam

⁴⁰ Sbíрка nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky. *nařízení č. 12 o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci ASPI.* 2012. s. 2.

vytypovaných osob zařazují i příslušníci ozbrojených složek, zejména policisté a dozorcí. O tomto zařazení rozhoduje ředitel věznice na návrh zaměstnanců oddělení výkonu vazby.

4.4. Umístování obviněných na celu a oddělení

Po absolvování lékařského vyšetření a psychologického rozhovoru rozhoduje zpravidla druhý den tzv. umístovací komise o vhodné cele, respektive vybírá vhodné spoluobviněné na celu s ohledem na to, aby byl dodržen účel výkonu vazby a s ohledem na bezpečnost obviněných. Umístovací komise je složená z vedoucího výkonu vazby a výkonu trestu, pracovníka prevence, speciálního pedagoga a psychologa. Komise přihlíží zejména k výše zmíněnému seznamu osob, a také k závěru psychologa, který doporučuje vhodného spoluobviněného s přihlédnutím k momentálnímu psychickému rozpoložení vězněné osoby. Osoba se sebevražednými sklony nesmí být nikdy na cele sama. Řeší se také to, zda byl obviněný již v minulosti ve výkonu trestu, či je ve vězení poprvé, v tomto případě platí, že se na stejnou celu neumísťují společně osoby již trestané a prvotrestané, a hledí se i na nedbalostní či úmyslné trestné činy, z nich je vězeň obviněn. Pokud je to možné, přihlíží se na požadavek vězně zejména v umístění nekuřáků na nekuřácké cely. Dle zákona o výkonu vazby se vždy odděleně umísťují muži od žen a mladiství od dospělých, komplici od spolupachatelů a vězni s infekčním či psychickým onemocněním od zdravých, stejně tak obvinění od odsouzených.⁴¹

Komise rozhodne, zda je vězeň umístěn na polo-volnou vazbu či pevnou, s tím, že na pevnou jsou umístěny vždy osoby s nařízenou koluzní vazbou a většinou osoby ze Seznamu vytypovaných osob. V prvním případě je to proto, aby vězeň, který je do vazby umístěn neovlivňoval svědky, komplice, či jinak nemařil vyšetřování. Na pevné vazbě nepřijde do kontaktu se spoluvězni a komplici a nemá volný přístup k telefonu. Také se zde umísťují vězni, kteří soustavně narušují pořádek a bezpečnost v prostorách Vězeňské služby. Ve druhém případě je to pro ochranu již samotného vězně, který je, jak už bylo řečeno, zařazen na Seznam vytypovaných osob proto, že hrozí, že by byl obětí násilí, či v případě MPN, že by mohl napadat ostatní vězně.

Polo-volná vazba, nebo také oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem, je výsledkem humanizace věznic v České republice. Znamená, že téměř celý den, nebo velkou část dne

⁴¹ *Zákony pro lidi*: Zákon č. 293/1993 Sb. [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293#hlava2>.

jsou všechny cely otevřeny, a vězni mají možnost se volně pohybovat po celém oddělení, mohou se navštěvovat navzájem na celách, trávit čas na kulturních místnostech, posilovat, telefonovat a provozovat jiné aktivity. Tohoto je využíváno ve velké míře právě ve vazebních věznicích, kde se na vězněné hledí jako na nevinné, takže se jim pobyt ve vězení co nejvíce zpřijemňuje, respektive dělá snesitelnější. Mimo to jsou vězni naváděni ještě na vycházky. Při pevné vazbě jsou naopak vězni zamčeni na svých celách a vycházet mohou jen v případě vycházek. Pro dozorce ve věznici je oddělení se zmírněným režimem samozřejmě nebezpečnější, na jednom oddělení se vyskytuje několik vězněných osob najednou, kteří se volně pohybují a mohou tak ve výhodě převahy dozorce napadnout.

Po absolvování lékařské prohlídky, obdržení čistého ošacení včetně hygienických potřeb, psychologickém rozhovoru a v konečné fázi rozhodnutí o umístění vězně na oddělení, je obviněný umístěn na vhodnou celu a začíná vykonávat vazbu stejně jako ostatní obvinění.

5. Výkon vazby

Výkon vazby probíhá ve vazebních věznicích. V určitých případech může výkon vazby probíhat i ve věznicích, nicméně musí být zřízeno oddělení pro výkon vazby tak, aby obvinění nebyli s odsouzenými. Důležité je uvést, že každý obviněný je podroben pouze těm omezením, která by jinak narušovala samotný výkon vazby. Výkon vazby řeší již samotné ubytování vězňů, jejich stravování a hygienu, ale také psychologickou péči, zdravotní péči a kulturní a sportovní vyžití a jiné aktivity. S výkonem vazby také souvisí povinnosti a nároky vězněných osob a s tím spojené vymáhání povinností formou kázeňských trestů. Ve výkonu vazby mají obvinění řadu základních práv, které jim nesmí být odepřeny a jsou striktně dodržovány.

Základní práva osob ve výkonu vazby dle Raszkové a Hoferkové:

- „právo na pravidelnou stravu (přihlíží se k věku, zdravotnímu stavu, náboženským a kulturním zvyklostem);
- právo používat vlastní oděv, prádlo a obuv (musí však splňovat hygienické a estetické podmínky nezávadnosti a na vlastní náklady obviněného musí být realizována pravidelná výměna 1x týdně);
- právo 2x týdně se koupat v teplé vodě;
- právo přijímat a na své náklady odesílat korespondenci;
- pokud není důvodná obava z maření účelu výkonu vazby, v odůvodněných případech se umožní použití telefonu s osobou blízkou (v závažných důvodech i s jinou osobou);
- právo přijímat návštěvu (4 osoby) jednou za 2 týdny v délce trvání 90 minut;
- právo na poskytování duchovních a sociálních služeb;
- právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby minimálně 1x týdně;
- právo na balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do 5 kg 1x za 3 měsíce;
- právo objednat si na svůj náklad knihy, denní tisk a časopisy;
- právo na nepřetržitý osmihodinový spánek;
- právo na vycházku v délce 1 hodiny každý den pod přímým dohledem zaměstnance Vězeňské služby (ve vymezeném prostoru věznice);
- právo na zdravotní péči;

- právo na ochranu své osobnosti před neoprávněným násilím, jakýmikoliv projevy ponižování lidské důstojnosti, urážkami nebo výhrůžkami.“⁴²

Dalším právem obviněných je umožnit jim přípravu obhajoby a veškeré s obhajobou spojené náležitosti. Jsou jim k dispozici odborní zaměstnanci, mohou telefonovat advokátům a mají právo na návštěvy s advokátem, které se jim do klasických návštěv nezapočítávají. Dle Madary „si může obviněný ve vazbě vyžádat rozmluvu s obhájcem, jež se zpravidla koná bez přítomnosti třetí osoby, kdežto ostatní osobní svobody jsou do jisté míry omezeny.“⁴³

Pro porovnání vývoje práv obviněných ve vazbě jsem vybrala úryvek z Právnického slovníku Zdenka Madary, kde píše, že „svoboda pohybu je omezena jak ve směru mimo věznici, tak uvnitř ve věznici, právo trávit čas podle svých zálib je omezeno tím, že řada činností (např. hra v karty) je zakázána, osoba ve vazbě nemá nárok na používání vlastního oděvu a je povinna podrobit se běžné společenské úpravě vlasů a vousů, není přípustná strava na vlastní účet obviněného, právo volně se stýkat s jinými osobami je omezeno zákazem navazovat nedovolené styky s jinými obviněnými a s osobami na svobodě.“⁴⁴ Tento úryvek pochází z knihy vydané roku 1988, kde můžeme vidět, jak se omezení vůči obviněným ve vazbě rapidně zmírnila. Hra v karty je povolena, vlastní oděv pokud splňuje požadavky mohou obvinění nosit viz níže, úprava vlasů a vousů probíhá pouze na žádost obviněných (viz podkapitola Hygienická a protiepidemická opatření), stravu si vězni mohou zakoupit z kuchyně pro dozorce, a na oddělení se zmírněným režimem se vězni volně pohybují, navštěvují se na celách apod. Obviněným se věnuje také řada odborných pracovníků, stále se nově rekonstruuje, vytváří se mnoho aktivit, takže v tomto ohledu se vazební věznice oproti roku 1988 určitě změnily.

5.1. Ubytování vězněných osob

Každý obviněný vězeň musí mít na sebe 4m² prostoru v cele. V případě dvoulůžkových cel, musí mít cela alespoň 8m². Každý obviněný musí mít své lůžko, židli a uzamykatelnou skříň na osobní věci. Cely musí být vybaveny stolem a sociálním zařízením, které musí být oddělené od cely zástěnou, buď látkovou či kovovou, v každém případě nesmí být průhledná.

⁴² RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. s. 99.

⁴³ MADARA, Zdeněk a kol. *Právnický slovník A-O*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1988, s. 502.

⁴⁴ MADARA, Zdeněk a kol. *Právnický slovník A-O*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1988. s. 502-503.

Dle Štěrby „musí být do každé cely zavedeno elektrické osvětlení, tekoucí voda a signalizační zařízení.“⁴⁵ Signalizační zařízení slouží k přivolání dozorců do cely v případě zdravotních komplikací, pokusu o sebevraždu či nějakému konfliktu na cele. Funguje obdobně jako signalizační zařízení v nemocnicích, kdy se dozorcí, kteří střeží dané oddělení ukáže, na které cele se spustilo signalizační zařízení. Z hygienických důvodů je dnes již na většině ženských cel zavedena teplá voda a jsou zde nádoby pro vykonávání osobní hygieny. Cely jsou rovněž vytápěné. Vězni jsou na celách většinou po dvou, ale i po čtyřech a šesti, ojedinelé po více věznicích.

Obrázek č. 4: Porovnání staré a nové cely ve Vazební věznici Pankrác dle webových stránek novinky.cz.⁴⁶

5.2. Stravování obviněných

Stravování vězňů si zajišťuje každá věznice sama, případně je strava dovážena z blízké věznice či dodavatelem. O přípravu pokrmů se starají externí pracovníci, ale převážně samotní vězni ve výkonu trestu odnětí svobody, kteří jsou shledáni vhodnými na uvedenou pozici od lékaře a psychologa. Strava je připravována tak, aby odpovídala peněžním hodnotám na každého vězně, ale i tak, aby byla zdravá, vyvážená a obsahovala potřebné nutriční hodnoty a byla podávána v určitém množství. Dle webových stránek vs-cr.cz „základní stravní norma pro osoby, umístěné ve věznicích činí 48 Kč na den, z toho

⁴⁵ ŠTĚRBA, Vladislav, *Penologie*. 2. vydání. Armex Publishing s.r.o., 2009. s. 44.

⁴⁶ *Novinky.cz: Nové cely na Pankráci: Modře vymalováno, na zemi koberec a stolní fotbal*. [online]. © 2003–2018 Borgis, a.s. [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/316847-nove-cely-na-pankraci-modre-vymalovano-na-zemi-koberec-a-stolni-fotbal.html>.

je snídaně 14 Kč, oběd 19 Kč a večeře 15 Kč. Ke stravě jsou také dle nároku poskytovány přídatky, a to např. přídatky pracovní 17 Kč nebo nápojový pro mladistvé v hodnotě 11 Kč na den. Dle zdravotního stavu a doporučení lékaře zajišťuje ústavní kuchyně i přípravu dietní stravy. Hodnota dietní stravy se pohybuje od 68 Kč do 74 Kč na den. Jedná se např. o dietu diabetickou, výživnou, bílkovinnou, bezlepkovou, žaludeční a s omezením tuků. VVaÚpVZD Brno na žádost vězňených osob připravuje také stravu muslimskou. Při eskortách dostávají vězni na cestu studenou stravu včetně nápoje.“⁴⁷ Dle Vnitřního řádu VV Hradec Králové „připomínky k množství a kvalitě stravy, jakož i další podněty nebo připomínky ke stravování, může obviněný uplatňovat zpravidla prostřednictvím vrchního dozorce u příslušného zaměstnance věznice, a to bezprostředně po převzetí stravy.“⁴⁸

Obviněným je strava rozvážena samotnými vězni přímo na cely a podávána podávacími okénky přes dveře cely. Strava se rozváží v určitý čas dle harmonogramu dne. Poté probíhá opět sbírání vydaného nádobí a jeho umývání. Zvláště je vařena strava pro dozorce a pro vězně, nicméně strava bývá téměř identická. Obvinění mají možnost zakoupení stravy vařené pro dozorce za zvláštní příplatek.

Obvinění na oddělení se zmírněným režimem mají možnost si na kulturních místnostech uvařit vodu a udělat kávu nebo čaj dle své potřeby. Na pevné vazbě je vězňům horká voda poskytována rozvozem. Dle Bajcury je „obviněným, kteří jsou stále uzavřeni na celách, kde není možné vařit vodu poskytována nejméně 2x denně vřelá voda. V praxi potom roznáší dozorce nádoby s vřelou vodou k podávacím okénkům katrových dvěř a zalévají obviněným připravené nádoby s kávou nebo čajem. Na roznášení vody je v denním pořádku ve věznici stanovená doba, například 08:00-10:00 a 13:00-15:00 hod.“⁴⁹

Příklad jídelního lístku vězeňské kuchyně ze dne 29. 11. 2018 ve Vazební věznici Hradec Králové:

„Snídaně:

Základní: Čaj, světlé pečivo 3 ks 1a, salát hotový

⁴⁷ Vazební věznice a ÚPVZD Brno: *Stravování obviněných a odsouzených*. [online]. © 2018 Vězeňská služba České republiky [cit. 2018-11-29]. <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-a-uvzd-brno/o-nas/vykon-vezenstvi/stravovani-obvinenych-a-odsouzenych/>.

⁴⁸ *Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice Hradec Králové*, Vězeňská služba České republiky, 2017, s. 3.

⁴⁹ BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999. s. 82.

Nedráždivá strava: Čaj, světlé pečivo 3ks 1a, máslo 1 ks, tvarohový dezert

Muslimská: Čaj, světlé pečivo 3ks 1a, máslo 1 ks, tvarohový dezert

Vegetariánská: Čaj, světlé pečivo 3ks 1a, máslo 1 ks, tvarohový dezert

Diabetická: Čaj, světlé pečivo 3ks 1a, máslo 1 ks, tvarohový dezert

Bezlepková: Čaj, chléb blp. 105g, máslo 1 ks, tvarohový dezert

Oběd:

Základní: Polévka cizrnová 1a, holandský řízek 1a,3,7, bramborová kaše 7, st. okurka 10

Nedráždivá strava: Polévka květákový krém 1a,7, vepřový přírodní řízek 1a,7, bram. kaše 7

Muslimská: Polévka cizrnová 1a, smažený celer 1a,3,7,9, bram. kaše 7, st. okurka 10

Vegetariánská: Polévka cizrnová 1a, smažený celer 1a,3,7,9, bram. kaše 7, st. okurka 10

Diabetická: Polévka květákový krém 1a,7, vepřový přírodní řízek 1a,7, bram. kaše 7

Bezlepková: Polévka cizrnová blp., vepřový přírodní řízek blp., bram. kaše 7, st. okurka 10

Večeře:

Základní: Boloňské špagety, sýr 1a,3,7,10, čaj

Nedráždivá strava: Špagety s masem a rajčaty 1a,3,7,10, čaj

Muslimská: Boloňské špagety se sojovým masem, sýr 1a,3,6,7,10, čaj

Vegetariánská: Boloňské špagety se sojovým masem, sýr 1a,3,6,7,10, čaj

Diabetická: Špagety s masem a rajčaty 1a,3,7,10, čaj

Bezlepková: Špagety blp. s masem a rajčaty 3,7,10, čaj“⁵⁰

Vězeňská služba dále kromě zajišťování 3 jídel denně zajišťuje v každé věznici také obchod s potravinami a drogerií, kde si mohou vězni ve stanoveném čase nakupovat potraviny dle potřeby. Dle Bajcury se „ve věznicích zřizují prodejny s potravinářským, drogistickým a průmyslovým zbožím. Minimální sortiment zboží je stanoven ve vnitřním řádu věznice. Nákupy se provádí zpravidla bezhotovostně prostřednictvím finančního oddělení věznice, suma se odepisuje z konta. Ředitel věznice může stanovit nejvyšší hodnotu nákupu a výši peněz v hotovosti, které smí mít obviněný u sebe. Nákup se tedy může provádět například nejméně jednou týdně a částka za nákup je omezena do 1 000 Kč. Sortiment a ceny odpovídají menší prodejně smíšeného zboží. Poklesne-li částka na kontě obviněného

⁵⁰ Jídelní lístek vězeňské kuchyně ze dne 29.11.2018 ve Vazební věznici Hradec Králové.

pod sumu, která by stačila na dopravu do místa bydliště plus denní stravné, obviněný nakupovat nesmí. Minimální sortiment zboží tvoří: kuřácké potřeby, drogerie, psací potřeby, baterie, cukrovinky a nealkoholické nápoje v plastových obalech, potraviny: např. pečivo, čaj, káva, salámy, sýry, máslo, sádlo, cukr, hořčice, ovoce a zelenina.“⁵¹ Obviněným může být v rámci kázeňského řízení uložen kázeňský trest zákaz nákupu potravin v těchto vězeňských prodejnách až na 1 měsíc, u mladistvých na 14 dní.

5.3. Hygiena osob ve výkonu vazby a ošacení

Každý vězeň, jak už bylo popsáno v kapitole Nástup k výkonu vazby, dostane od Vězeňské služby základní balíček hygienických potřeb, který by mu měl postačit po celou délku vazby. V případě potřeby jsou vězňům hygienické potřeby vyměňovány a nahrazovány novými. Obvinění mají také možnost nakoupit si osobní hygienu ve vězeňském obchůdku za vlastní peníze, a tento nákup jim na rozdíl od nákupu potravin nesmí být zakázán. Obvinění mají možnost kdykoliv vykonávat osobní hygienu na celách, je jim k dispozici i tekoucí voda na každé cele. Obvinění ve výkonu vazby mají také základní právo na koupání v teplé vodě alespoň 2x týdně. Obvinění jsou tedy 2x týdně naváděni do sprch, kde vykonávají osobní hygienu za dohledu dozorců stejného pohlaví. Dozorci mají za úkol sledovat při koupání jakékoliv stopy násilí a v případě zjištění těchto stop je neprodleně hlásit na Oddělení prevence a stížností. Lékař může ze zdravotních důvodů nařídit častější koupání vězněné osoby, to je následně prováděno dle jeho pokynů. Na ženské cely je ve většině případů zavedena teplá tekoucí voda s možností vykonávání hygieny dle potřeb.

Vystrojování

Obvinění mají právo nosit svůj civilní oděv, pokud splňuje určené požadavky. Musí být čistý, nesmí být nějak vyzývavý a nesmí obsahovat zakázané a nevhodné symboly. V tomto případě si musí každý vězeň zajistit na své náklady 1x týdně výměnu špinavého prádla za čisté. Výměna může probíhat při návštěvách, pomocí zaslání balíčku nebo donáškou do věznice, všechno však na náklady obviněného. V případě, že by vězeň neměl zajištěnou pravidelnou výměnu, je mu nařízeno nosit vězeňský oděv. Praní civilního oděvu Vězeňská služba nezajišťuje, stejně tak je zakázáno si prát oděv na celách, takže jedinou možností je právě výměna oblečení mimo věznici. Dle Bajcury „nemá-li obviněný někoho, kdo by mu pral a nemá-li na to peníze, může používat vězeňský oděv (trenýrky, tričko, ponožky,

⁵¹ BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, spol. s r.o., 1999, s. 83.

teplákové kalhoty a bunda, kabát, čepice, trepky atd.) a dbát o jeho čistotu. Výměna osobního vězeňského prádla se provádí jednou týdně, ostatní oděv se podle potřeby mění zároveň s výměnou ložního prádla, tedy jednou za 14 dní.“⁵² O vězeňský oděv jsou vězni povinni pečovat, nesmí ho nijak upravovat a v případě ztráty či poškození ho Vězeňské službě hradí. Na sportovní aktivity může vězeň nosit svůj civilní oděv.

Dle Vnitřního řádu pro obviněné Vazební věznice Hradec Králové „, v případě, že obviněný požaduje nošení vlastního oděvu v souladu s ustanovením § 12 zákona o výkonu vazby, je minimální množství, které má uloženo zpravidla v cele, stanoveno následovně: 1 pár bot (vycházkové nebo sportovní), 1 pár pantoflí, 1x mikina, 1x teplákové kalhoty, 2x triko/košile/tílko/halenka, 7 párů ponožek, 7x trenýrky/slipy, 1x ručník, 1x pyžamová souprava. Žena musí mít obdobné minimální množství oděvů a spodního prádla.“⁵³

5.4. Denní režim

V každé věznici je stanoven denní režim, nebo také časový rozvrh dne. Ve všech věznicích je velmi podobný, liší se třeba o půl hodiny či hodinu. Tento rozvrh se ve věznicích striktně dodržuje, snídaně, obědy i večere jsou rozdávány přesně ve stanovenou dobu, stejně tak budíček i večerka. Dle rozvrhu se řídí i zaměstnanci věznice, kteří musí být ve stanovený čas připraveni například předvádět vězně na vycházky.

Příklad časového rozvrhu dne ve Vazební věznici Hradec Králové dle Vnitřního řádu pro obviněné Vazební věznice Hradec Králové:

„Budíček	5:30 hodin (5:45 den pracovního volna a klidu)
Úklid cel a osobní hygiena	do 5:50 hodin (do 6:15 den pracovního volna)
Početni prověrka	od 5:50 hodin do 6:00 hodin
Výdej snídaně	od 6:00 hodin (od 6:30 den pracovního volna)
Příjem pošty	od 5:35 do 6:00 hodin
Řešení žádostí a stížností	od 7:00 hodin do 12:00 hodin
Návštěvy	od 6:40 hodin do 15:00 hodin
Vycházky	od 8:00 do 12:00 hodin
Výdej vřelé vody na nápoje	od 8:00 hodin do 10:00 hodin

⁵² BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999, s. 77.

⁵³ *Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice Hradec Králové*, Vězeňská služba České republiky, 2017, s. 16.

Výdej oběda	od 12:00 hodin
Vycházky	od 13:00 hodin do 15:00 hodin
Výdej pošty	od 13:00 hodin
Výdej večeře	od 18:00 hodin
Početni prověrka	od 18:00 hodin do 18:10 hodin
Výdej vřelé vody na nápoje	od 19:00 hodin do 20:00 hodin
Večerka	21:30 hodin

Telefonování obviněných probíhá v době od 8:00 – 11:00 hodin a od 13:00 do 17:00 hodin, pokud to podmínky ve věznici umožní od budíčku do večerky.

Časový rozvrh otevírání cel na OZR (oddělení se zmírněným režimem):

Pondělí až neděle 8:00 – 20:30 hodin.“⁵⁴

5.5. Preventivně výchovné, vzdělávací, zájmové a sportovní aktivity

Pro obviněné jsou v každé věznici organizovány aktivity, kterých se mohou účastnit. Je důležité říci, že tyto aktivity nejsou povinné, oproti aktivitám, které plní již odsouzení v rámci programu zacházení. Na obviněné se po celou dobu svého pobytu ve vězení hledí jako na nevinné, dle zásady presumpce nevinny, takže neprobíhají žádné nápravné aktivity, či aktivity zaměřené třeba na zmírnění recidivy, jako u odsouzených vězňů. Aktivity pro obviněné se tedy liší svým zaměřením, slouží především pro zabavení vězňů, a dělají pobyt pro obviněné ve vězení snesitelnější. Vedlejším výsledkem těchto aktivit je samozřejmě např. lepší vzdělanost vězňů, schopnost týmové spolupráce, psychická pohoda a sebezpoznání, cit ke zvířatům, manuální zručnost, lepší fyzická kondice a jiné. Nikdo však obviněné do těchto aktivit nesmí nutit. Dle Vnitřního řádu VV Hradec Králové „se obviněný do jednotlivých aktivit přihlašuje prostřednictvím vrchního dozorce nebo přímo u zaměstnance věznice pověřeného vedením aktivity. Počet zvolených aktivit není limitován, přihlíží se k aktuálnímu zdravotnímu stavu obviněného, možnostem věznice a hlediskům uvedeným v § 7 zákona o výkonu vazby. Aktivity jednotlivých programů jsou realizovány v kulturních místnostech, celách anebo ve venkovních prostorech (víceúčelová hřiště, vycházkové prostory).“⁵⁵

⁵⁴ *Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice Hradec Králové*, Vězeňská služba České republiky, 2017. s. 14.

⁵⁵ *Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice Hradec Králové*, Vězeňská služba České republiky, 2017. s. 14.

Některé aktivity jsou k dispozici vězňům celý den na kulturních místnostech v odděleních se zmírněným režimem, vězni tak mohou po celý den hrát šipky, kulečnick a navštěvovat posilovnu či provádět jiné aktivity, které dané vězňice vězňům přes den nabízí. Vězni si také mohou kdykoliv zapůjčit knihu, deskovou hru či malovací potřeby. Mimo volně dostupných aktivit jsou organizovány aktivity v určitý čas určeným zaměstnancem vězňice. Pro tyto aktivity je sestavován rozvrh aktivit, který je průběžně obměňován závisle na ročním období a zájmu vězňů. Pro vězně, kteří jsou umístěni na tzv. pevnou vazbu bývají aktivity organizovány samostatně, aby nepřišli do kontaktu s ostatními vězni.

Zaměstnanci, kteří organizují aktivity musí mít vypracované osnovy aktivity, její cíl, obsah, formu, hodnocení, délku, potřebu a jiné náležitosti. Dále si vedou třídní knihu, kam si zaznamenávají docházku vězňů a hodnocení jejich aktivity. U obviněných osob však hodnocení být nemusí a zaměstnanci to často ani nedělají, nebo jen pozitivně hodnotí například ústně. Ke každé aktivitě vedou zaměstnanci dokumentaci, kde mají potřebné náležitosti, hodnocení, třídní knihu, ale i založené práce vězňů pro případné další potřeby.

Dle speciální pedagožky VV Hradec Králové mají ženy zájem spíše o výtvarné kroužky, kreslení, šití, malování mandal či doučování Českého jazyka, které má na starosti přímo speciální pedagožka, muži raději využívají sportovní aktivity vedené vychovateli. Po domluvě mohou vězni sami zorganizovat kroužek, vychovatelé jsou jim většinou nápomocní, takhle probíhal například kroužek Anglického jazyka, který vyučoval samotný vězeň.⁵⁶ Problémem bývá, že obvinění jsou umístěni na vazbu většinou jen krátkodobě, takže se nepořádají kroužky s dlouhodobějším zaměřením. V praxi vězňům většinou nejde o samotné vzdělání, kroužky většinou navštěvují, aby se zabavili, ideální kroužky jsou takové, kde po vězňích nevyžadují velkou aktivitu, oblíbený je například filmový kroužek, kam chodí vězni sledovat filmy, výjimku tvoří již zmíněný kroužek Českého jazyka. Vyhledávaný kroužek je i akvaristika, kdy vězni mohou na svých celách chovat rybičky, či se o ně starají na kulturních místnostech. Aktivity pro vězně pořádají většinou speciální pedagogové, vychovatelé, psychologové, kaplani a sociální pracovníci.

Příklad preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů ve VV Hradec Králové:

1. „Preventivně výchovné programy

⁵⁶ BUŘILOVÁ, Kateřina, rozhovor, speciální pedagožka VV Hradec Králové, 24.10.2018.

- psychologická relaxace
- administrativní sebeobsluha
- sociální výcvik
- skupinové poradenství
- pastorační práce
- techniky sebepoznávání

2. Vzdělávací programy

- přednášky externích spolupracovníků
- Český jazyk – gramatika

3. Zájmové programy

- teraristický kroužek
- mandaly
- hudební kroužek
- luštitelský kroužek
- filmový klub
- rukodělný kroužek
- společenské hry

4. Sportovní programy

- kondiční kulturistika
- kroužek šipek
- kroužek stolního tenisu
- kroužek malé kopané
- kroužek florbalu
- kroužek vybíjené⁵⁷

5.6. Vzdělávání a zaměstnávání obviněných

Vzdělávání a zaměstnávání vězňů je specifické tím, že téměř neprobíhá. Vězni se mohou vzdělávat v rámci kroužků, například již zmiňovaného Českého jazyka. Jsou jim k dispozici také odborné knihy. Pro obviněné však nejsou organizovány vzdělávací programy jako pro

⁵⁷ Nabídka preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů ve VV Hradec Králové, 2014.

odsouzené, kteří mohou vystudovat učební obor. Vazební věznice také neumožňuje obviněným dokončit středoškolské ani vysokoškolské vzdělání, takovou možnost mají individuálně až ve výkonu trestu. Výjimku tvoří mladiství, kterým je věznice povinna zajistit dokončení povinné školní docházky.

Zaměstnání mohou být vězni pouze na svoji vlastní žádost, nejsou oproti odsouzeným povinni pracovat. Jedinou povinností vězňů je úklid společných prostor a úklid vlastní cely. V případě, že vězeň sám požádá o pracovní příležitost, vyhoví mu věznice dle svých možností. Většinou však práce ve věznici zajišťují tzv. režisté, tedy vězni, kteří jsou již odsouzeni a ve vazební věznici zůstávají právě proto, aby se podíleli na zajištění chodu věznice.

Dle Madary a kolektivu „osoba ve vazbě může být, požádá-li o to, za souhlasu orgánů činných v trestním řízení dočasně zařazena do práce, vyskytne-li se pracovní příležitost v areálu věznice. Dále má právo na odpočinek (je zabezpečen 8 hodinový spánek a denní vycházka), právo na odměnu za práci a právo na hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti v práci.“⁵⁸

5.7. Psychologická péče, lékařská péče, sociální služby, duchovní služby

Po celou dobu pobytu ve vazbě jsou vězňům k dispozici potřebné služby. Každé ráno vykonává vychovatel tzv. denní raport, kdy obchází jednotlivé vězně a přijímá jejich žádosti například k lékaři, psychologovi, sociálnímu pracovníkovi, duchovnímu, ale také žádanky o návštěvu a jiné, zkrátka veškeré požadavky, které vězni na dozorce mají.

O rozhovor s psychologem si mohou vězni požádat kdykoliv a jejich žádosti je většinou vyhověno. S psychologem mohou vězni konzultovat své problémy ve vězení, adaptaci i problémy s rodinou a partnerem. Řeší také spory mezi spoluvězni a může doporučit přeřazení na jinou celu. Zpočátku, jak již bylo popsáno výše, se podílí na zařazení vězně na Seznam a rozhoduje o vhodnosti vězně na žádanou pracovní pozici.

Každý den v určitých ordinačních hodinách je vězňům k dispozici lékařský personál přímo ve věznici, kam mohou vězni chodit se zdravotními problémy. V případě, že má vězeň náhlé zdravotní obtíže vážnějšího stavu, je převezen eskortou do nemocnice. Určité dny také probíhá tzv. zdravotní eskorta, která převáží vězně do nemocnic na specializované vyšetření. Pokud je vězeň dlouhodobě nemocný, převáží se většinou do věznice na Pankráci, kde je

⁵⁸ MADARA, Zdeněk. a kol. *Právní slovník A-O*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1988. s. 503.

vězeňská nemocnice. Vyšetření a léčba ve věznicích jsou obviněnými velmi využívány, vězni si ve věznicích často léčí své zdravotní problémy, kterým se doposud vyhýbali. Věznice mají také své zdravotní programy na léčbu drogově závislých.

Obvinění mohou ve vazbě využívat služeb specializovaných pracovníků, jakými jsou speciální pedagog či sociální pracovník. Sociálního pracovníka navštěvují obvinění, když potřebují zkontaktovat rodinu, vyřešit výživné, či zařídit doklady. Sociální pracovníci zajišťují vězňům zejména právní poradenství, pomáhají jim s vyložением právních norem, zprostředkovávají kontakty na odborná pracoviště mimo věznice. Vězněné osoby s nimi mohou konzultovat i sociální vztahy s rodinou i ostatními obviněnými.

Pravidelně do věznic dochází také kněz, se kterým si vězni mohou domluvit pohovor prostřednictvím vychovatele. Je jim k dispozici vězeňská kaplička i náboženská literatura. Obvinění mohou zkrátka využít mnoha služeb, mohou požádat jakéhokoliv pracovníka věznice o pomoc či radu, a zaměstnanci se jim v rámci možností věznice a pravidel snaží vyhovět.

5.8. Návštěvy, korespondence, užívání telefonu, balíčky, nákupy

V průběhu výkonu vazby mají obvinění právo na kontakt s rodinou a okolním světem, ať už osobní, či prostřednictvím telefonu či korespondence. Veškeré kontakty se řídí zákonem o výkonu vazby a jsou upraveny také vnitřním řádem věznice.

Obvinění mají právo na osobní kontakt s příbuznými, ten je však z důvodu omezených možností věznic redukován. Dle Zákona o výkonu vazby „obviněný má právo na přijetí návštěvy v počtu nejvýše 4 osob jednou za 2 týdny v trvání devadesáti minut. V odůvodněných případech může ředitel věznice povolit přijetí návštěvy většího počtu osob nebo za dobu kratší než 2 týdny, případně na dobu delší než devadesát minut.“⁵⁹

Návštěvy probíhají pod dohledem pracovníků věznice v určených místnostech s kamerami a odposlechem. Vězni i návštěva jsou důkladně kontrolováni před i po samotné návštěvě. Dozorci může návštěvu kdykoliv přerušit, pokud zaznamená jednání, které je v rozporu s účelem výkonu vazby. Návštěvy obhájce probíhají neomezeně 24 hodin denně v místnostech, kde není kamerový systém ani přenos zvuku. Dle Draštíka je nepřipustný

⁵⁹ *Zákony pro lidi: Zákon č. 293/1993 Sb.* [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2019-02-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>.

odposlech pro obhájce a zadrženou osobu a stejně tak pro podezřelého ve zkráceném přípravném řízení, jemuž bylo sděleno podezření.⁶⁰

Každý vězeň žádá o návštěvu při denním hlášení pomocí žádanky o návštěvu viz obrázek č.5. Odlišné jsou žádanky pro obviněné, kteří jsou ve vazbě z důvodu možného ovlivňování svědků, kompliců, či jiného maření vyšetřování, tedy vazba B. Těmto vězňům se schvalují přímo konkrétní osoby, které mohou na návštěvu přijít, a v určitých případech jsou na návštěvě přítomny OČTŘ.

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR
Vazební věznice Hradec Králové
ŽÁDANKA O NÁVŠTĚVU

Obviněný:
Žádá o návštěvu

Koho:
jméno a příjmení

Adresa:
(včetně PSČ)

Poučení: Návštěvy se mohou zúčastnit nejvýše 4 osoby (včetně dětí) jednou za dva týdny v trvání 2 hodiny (u mladistvého jednou za týden). Při návštěvě lze obviněnému předat balíček s povolenými potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg. Balíček předaný při návštěvě se považuje za balíček ve smyslu § 16 odst. 2 zákona o výkonu vazby (ten by měl být zabezpečen proti nežádoucímu otevření). Toto omezení se nevztahuje na balíček, obsahující vlastní oděv, prádlo a obuv za účelem jejich výměny, knihy, denní tisk, časopisy a hygienické potřeby. Vstup se umožní po předložení platného občanského průkazu nebo cestovního pasu. Návštěvám je zakázáno vnášet do vazební věznice věci, kterými by mohl být mařen účel výkonu vazby (např. návykové látky, mobilní telefony, zbraně).

Termín návštěvy:
Nelze z organizačních důvodů měnit
(poučení též na zadní straně)

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR
Vazební věznice Hradec Králové
ŽÁDANKA O NÁVŠTĚVU č.

Obviněný:
žádá o návštěvu:

1. osobu:
jméno a příjmení

Přesná adresa:
(včetně PSČ)

2. osobu:
jméno a příjmení

Přesná adresa:
(včetně PSČ)

3. osobu:
jméno a příjmení

Přesná adresa:
(včetně PSČ)

4. osobu:
jméno a příjmení

Přesná adresa:
(včetně PSČ)

Obrázek č. 5.: Vlevo žádanka důvody vazby A a C, vpravo žádanka důvod vazby B.

Jak už bylo popsáno v úvodu kapitoly, mezi základní práva obviněných ve vazbě patří přijímání a odesílání korespondence, které není nijak omezeno počtem. Korespondenci však odesílají vězni na své náklady. Je důležité zmínit, že korespondence je prověřována pracovníky věznice, kteří kontrolují obsah dopisů kvůli možnému maření probíhajícího vyšetřování či jako prevence maření účelu výkonu vazby. Kontrole nepodléhají pouze úřední dopisy.

Kontrolou podléhají i telefonní hovory, na které mají obvinění rovněž právo. Ve Vazební věznici Hradec Králové jsou vězňům na odděleních se zmírněným režimem k dispozici

⁶⁰ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 2 svazky. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. S. 803.

vězeňské telefony neomezeně, vězni si tak mohou kdykoliv zatelefonovat na svoje náklady, jen předem schváleným osobám. V případě pevné vazby se hovory řeší individuálně.

Obvinění mají dále právo na přijetí balíčku 4x ročně tj. 1x za 3 měsíce v maximální hmotnosti 5 kg. Balíček může být buď zaslán poštou na adresu konkrétní věznice, nebo předán při návštěvě obviněného. Dle Nařízení č. 61 „je balíček kontrolován zaměstnanci Vězeňské služby ČR, technickými prostředky a prostředky služební kynologie. Obviněnému se nepředávají věci, které odporují účelu výkonu vazby nebo které není dovoleno mít u sebe, zejména věci, kterými by mohl ohrozit život a zdraví vlastní nebo jiných osob.“⁶¹ Obviněným, kterým vznikne právo na přijetí balíku je vydáno Potvrzení o právu na přijetí balíku, kde je také poučení pro odesílatele, zejména jak zásilku označit, a co nesmí obsahovat. Seznam nedovolených věcí upravuje vyhláška 109/1994, kterou se vydává řád výkonu vazby, dle uvedené vyhlášky balík nesmí obsahovat „cennosti, peníze, zbraně a střelivo, mobilní telekomunikační techniku, telekomunikační a radiokomunikační techniku, záznamovou a výpočetní techniku a jejich součásti, návykové látky včetně rostlin nebo chemikálií k jejich přípravě, jedy, potraviny určené pro sportovce a pro osoby při zvýšeném tělesném výkonu, pomůcky k provádění tetování, výbušné nebo pyrotechnické látky, výbušné předměty, nástražné výbušné systémy, léčiva, alkoholické nápoje (včetně piva), výrobky obsahující líh a jiné těkavé látky, výrobky ve skleněném obalu, potraviny podléhající rychlé zkáze, výrobky v tlakových nádobách (spreje), tiskoviny nebo materiály propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí a hrubost, tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby a použití jedů, výbušnin, zbraní a střeliva, jakož i tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby návykových látek.“⁶² V případě zjištění nepovolených předmětů je balíček na náklady odesílatele zaslán zpět na jeho adresu, případně vrácen již při návštěvě.

5.9. Rizikové jevy ve věznici a kázeňská řízení a tresty

V každé věznici jsou nežádoucí rizikové jevy, narušují pořádek ve věznicích a jsou projevem určité nekázně. Přes veškeré snahy zaměstnanců věznic se však tyto jevy vždy vyskytovaly, vyskytují a pravděpodobně i vyskytovat budou. Je to dáno specifickou skupinou osob, kterou

⁶¹ Nařízení č. 61, Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 39/2012, o postupu při povolování, příjmu, evidenci, kontrole a výdeji balíčku obviněným, odsouzeným a chovancům. ASPI. Generální ředitel VSČR. 2013. s. 2.

⁶² 109/1994 Sb. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu vazby, ASPI KP756, Vězeňská služba České republiky. 1994. 18 s.

tvoří obvinění ze spáchání společensky škodlivého jevu či již byli v minulosti za podobný čin odsouzeni.

5.9.1. Rizikové jevy ve věznicích

Prevence sociálně patologických jevů je velmi aktuální téma, a dalo by se tedy očekávat, že stejně tak významná bude prevence i ve věznicích. Během své praxe ve věznici jsem však byla seznámena s trochu odlišným pohledem na danou problematiku. Rozhodně se nedá říci, že prevence rizikového chování ve věznicích neprobíhá, zajisté probíhá, ale svým specifickým způsobem. Prvotním preventivním působením je již zmíněný rozhovor s psychologem při vstupu do věznice a lékařská prohlídka. Ty jsou základní prevencí proti sebevraždě ve věznici, ale také stěžejní pro zařazení na již zmíněný Seznam vytypovaných osob, podle kterého jsou vězni zařazováni na cely s určitými spoluvězni. Je to tedy faktická prevence, aby nedocházelo k násilí mezi vězněnými osobami a k případným sebevražděným pokusům. Obvinění procházejí celou řadou rozhovorů s odbornými pracovníky věznice a v případě zjištění, že obviněnému hrozí újma na životě nebo zdraví, přijmou se příslušná opatření. Věznice dále pořádají preventivně-výchovné aktivity, které rovněž slouží jako prostředek proti negativním jevům. Obvinění jsou podrobováni osobním prohlídkám, probíhají prohlídky osobních věcí, cel a přijatých balíčků, při kterých jsou zabavovány omamné a psychotropní látky (OPL) a nebezpečné ostré předměty, které by mohly sloužit k napadení spoluvězňů nebo dozorců. Na OPL jsou vězni také pravidelně testováni. Při osobních a lékařských prohlídkách, rovněž i při koupání jsou obvinění kontrolováni, zda se na jejich tělech nenacházejí stopy násilí a případné zjištění znaků násilí jsou příslušníci povinni neprodleně nahlásit na Oddělení prevence a stížností. V těchto případech se rovněž koná tak, aby bylo zabráněno dalšímu násilí.

V průběhu mé praxe ve věznici mi bylo sděleno, že spíše než prevence rizikových jevů, řeší se již probíhající negativní jevy ve věznici. Opatření se tedy činí až tehdy, zjistí-li se, že je vězeň např. šikanován, napadán či sexuálně zneužíván. Odhalení uvedených jevů ve věznici je velmi složité z hlediska toho, že se oběti většinou nesevěří ze strachu, aby nebyly ostatními spoluvězni nařčeny, že „donášejí“, a tak ve většině případů problém nenahlásí, přestože je to jejich povinnost. Zjištěné rizikové jevy se však velmi razantně řeší a trestají. Negativní jevy ve věznicích zajisté narušují samotný výkon vazby, ale hlavně negativně ovlivňují samotnou výchovu vězňů, přestože v případě vazebních věznic není výchova primární vzhledem k účelu výkonu vazby, ale je zajisté nežádoucí, aby byl obviněný po propuštění negativně poznamenán průběhem výkonu vazby a prostředím věznice. Je

nutné zmínit, že narušení jedinců vězeňským prostředím je velký problém všech věznic a dodnes mu nebylo zabráněno. Dle Raszkové a Hoferkové „negativní důsledky výkonu trestu jsou především:

- prizonizace a druhý život odsouzených (demoralizace jedince);
- negativní vlivy působící na odsouzeného vyvolávají otrlost, lhostejnost a podlézavost (účelovost);
- narušení osobnosti;
- neudržení sociálních vazeb, především s rodinou (častým problémem je i kvalita udržovaných vztahů);
- narušení schopnosti navazovat vztahy s opačným pohlavím (problémy v komunikaci i důvěrných vztazích);
- stres, frustrace, deprese, pocity beznaděje;
- nereálná očekávání;
- fixace na vězeňské známosti;
- šikana (ze strany spoluvězňů i personálu);
- sociální stigmatizace vinou pobytu ve vězení;
- narušení sebeovládání, samostatnosti, schopnosti rozhodovat se, ukázněnosti;
- změny v oblasti motivace a postojů;
- finanční problémy způsobené nárůstem zadluženosti;
- zkušenost s homosexuálním stykem;
- kontakt s drogami;
- ztráta bydliště a zaměstnání.“⁶³

Přestože uvedené důsledky jsou popsány ve vztahu k výkonu trestu odnětí svobody, je potřeba říci, že se vazební věznice od věznic příliš neliší, naopak vazební věznice mají režim přísnější, než některé věznice pro výkon trestu odnětí svobody. Dle Trnky „nejpřísnější (či nejvíce omezující) režim je v cele předběžného zadržení (které však trvá maximálně 2- 3 dny) a dále, režim ve vazbě má „drsnější životní podmínky“ než ve výkonu trestu odnětí svobody. To může vyplývat jak z toho, že výkon vazby s důvodem vazby dle § 67 písm. b) trestního řádu (tzv. koluzní vazba) již ze své podstaty je založen

⁶³ RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014 .s. 88-89.

na co nejpřísnějším omezení styku s venkovním prostředím.“⁶⁴ Vazební věznice jsou často více rizikové právě v sebevražedných jevech a depresích, protože je to pro obviněné zpravidla první kontakt s vězeňským prostředím, rovněž je také výkon vazby spojen s velkou nejistotou, protože vězni netuší, zda budou uznáni vinnými, a jaký trest je čeká. Jak už bylo popsáno v úvodní kapitole, ve vazbě mohou obvinění trávit až 4 roky, což je poměrně dlouhá doba na to, aby byli negativně ovlivněni systémem vazební věznice.

Ve věznicích najdeme poměrně velký výskyt různých projevů rizikového chování, např. šikana, sebepoškozování, sebevražedné jednání, nikotismus, alkoholismus, drogová závislost, projevy agrese, rasismus, xenofobie, sexuální rizikové chování, vandalismus a jiné. V souvislosti s prostředím věznice můžeme hovořit o negativních jevech, jakými jsou pokusy o útěk či samotný útěk, hladovky nepokoje nebo třeba napadení příslušníka, tyto jevy jsou ve věznicích nazývány mimořádnými událostmi.

Mimořádné události		Obviněný	Odsouzený	Chovanec
útěk				
pokus o útěk		2	1	
příprava útěku			3	
pokus o vraždu vězněné osoby				
hromadné vystoupení	počet událostí	2		
	počet vězněných osob		457	
sebevražda		6	4	
pokus o sebevraždu		9	6	
sebepoškození		1	3	
úmrť		1	26	
těžký úraz			10	
odchod			24	
zneužití volného pohybu mimo věznici v souvislosti	se zaměstnáním		3	
	s přerušením VTOS		7	
	s programem zacházení		1	
	s volnou návštěvou		3	
individuální hladovka			1	
zneužití OPL*		28	1 100	
napadení	příslušníka	2	21	
	civilního zaměstnance			

Obrázek č. 6: Statistika mimořádných událostí ve věznicích ČR v roce 2017 dle statistické ročenky.⁶⁵

⁶⁴ TRNKA, Jiří, *Vazba v trestním řízení: disertační práce*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2016. s. 24..

⁶⁵ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2017.pdf>.

Dle obrázku č. 6. ze Statistické ročenky VS ČR mezi nejčastější mimořádné události ve vazebních věznicích řadíme právě zneužití OPL (omamných a psychotropních látek), kterých bylo za rok 2017 evidovaných 28, dalším významným číslem jsou pokusy o sebevraždu a sebevražda, kde můžeme porovnat, že počet je vyšší než v případě věznic. Důvody vysokého množství pokusů o sebevraždu a sebevražd zkoumá z pohledu zaměstnanců věznice empirická část práce.

Dle Raszkové, Hoferkové řadíme mezi negativní jevy ve věznicích:

- „sebepoškozování, hladovky;
- návykové látky (drogy, léky, alkohol);
- náhradní sexuální uspokojení (homosexualita, znásilnění).“⁶⁶

Uvedené jevy patří bezesporu mezi nejčastější rizikové jevy ve věznicích, jsou ale velmi těžko řešitelným problémem. Je to právě z důvodu už zmíněné latentnosti a těžkému dokazování. Vězeňská služba se dle dokumentu Koncepce vězeňství do roku 2025 přesto snaží velmi razantně řešit právě návykové látky ve věznicích účinnou ochranou vězeňského prostředí od průniku nelegálních látek, potlačováním užívání omamných a psychotropních látek vězňenými osobami a důslednou prevencí šíření toxikománie. K zabránění průniku omamných a psychotropních látek do věznice se v poslední době velmi často užívají speciálně vycvičení psi. Existuje účinný systém odborné pomoci uživatelům návykových látek motivující k abstinenci nejen ve výkonu vazby, ale i po jeho skončení.⁶⁷ Sebepoškozování či hladovky se ihned po zjištění řeší, nicméně je velmi těžké jim zabránit a stejně tak je tomu i v případě náhradního sexuálního uspokojování, kde může Vězeňská služba jednat až v případě ohlášeného znásilnění.

5.9.2. Kázeňské přestupky a tresty

Kázeň a pořádek jsou důležitými tématy výkonu vazby. Aby byl dodržen účel výkonu vazby, je potřeba zamezit nežádoucímu chování ze strany obviněných. Nástrojem k udržení pořádku jsou kázeňské tresty, které se ukládají za kázeňské přestupky ve vězení. Vzhledem k tomu, že obviněné teprve rozhodnutí o trestu čeká, je pro ně motivací chovat se v souladu

⁶⁶ RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. s. 101-106.

⁶⁷ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>

s řádem výkonu vazby, protože soud může přihlídnout při výši trestu k chování ve vazební věznici. Používané kázeňské tresty jsou pro obviněné nekomfortní a značně omezující, jsou tedy často účinným prostředkem ke sjednání pořádku ve věznicích. Je třeba zmínit, že ve vazebních věznicích se na rozdíl od věznic nepoužívají odměny.

Dle Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2014 §2 „kázeňské tresty obviněnému mají právo ukládat vrchní dozorce, vedoucí oddělení a ředitel věznice. Uložit kázeňský trest mladistvému má právo rovněž speciální pedagog.

Vrchní dozorce má právo ukládat tyto kázeňské tresty:

- a) důtku,
- b) zákazu nákupu potravin a věcí osobní potřeby (s výjimkou hygienických potřeb) až na dobu jednoho měsíce,
- c) umístění do samovazby až na dobu tří dnů.

Speciální pedagog má právo ukládat mladistvým obviněným vedle kázeňských trestů uvedených výše tyto kázeňské tresty:

- a) pokuta až do výše 300 Kč,
- b) umístění do samovazby až na 5 dnů

Speciální pedagog má právo ukládat mladistvým obviněným vedle kázeňských trestů uvedených v odstavci 2 a 3 tyto kázeňské tresty:

- a) pokutu až do výše 500 Kč,
- b) propadnutí věci,
- c) umístění do samovazby až na 7 dnů,

Ředitel věznice má právo ukládat kázeňské tresty podle právního předpisu v plném rozsahu.“⁶⁸ Kázeňskými tresty jsou dle § 21 zákona č. 293/1993 Sb.: „důtku, pokuta do výše 1 000Kč, zákaz nákupu potravin a věcí osobní potřeby až na dobu 1 měsíce, propadnutí věci, umístění do samovazby až na 10 dní.“⁶⁹

⁶⁸ Nařízení č. 36/2014 o kázeňském řízení u obviněných, odsouzených a chovanců, Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky. 2014.

⁶⁹ *Zákony pro lidi*: Zákon č. 293/1993 Sb. [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293#hlava2>.

6. Opuštění výkonu vazby

Propuštění z výkonu vazby se řídí jasně stanovenými pravidly, která jsou samozřejmě popsána v zákoně. Stejně tak, jako je obviněný dodán do vazební věznice na základě písemného rozhodnutí o vzetí do vazby, pro propuštění je třeba písemný příkaz k propuštění vydaný soudcem. Vězeň rovněž opouští vazbu v případě omilostnění prezidentem republiky či ministrem spravedlnosti, rovněž musí být vydány dokumenty k propuštění na základě udělení milosti. Dle Trestního řádu č. 141/1961 Sb. „není-li přípravné řízení nebo řízení před soudem před uplynutím doby trvání vazby skončeno, musí být nejpozději v poslední den této lhůty obviněný propuštěn z vazby.“⁷⁰

Neprodleně po doručení potřebných dokumentů musí být obviněný propuštěn z vazební věznice na svobodu. Před propuštěním absolvuje vězeň ještě výstupní lékařskou prohlídku a jsou mu vráceny veškeré uložené osobní věci. V případě potřeby je vězňům zapůjčen či darován civilní oděv dle dané roční doby, a případně také zapůjčeny drobné finance na cestu domů. V praxi odchází někteří obvinění již rovnou od soudu, nevrací se tedy zpět do věznice s eskortou. Dle vyhlášky č. 109/1994 Sb. „před propuštěním obviněného z vazby musí být ověřena jeho totožnost, aby byla vyloučena záměna s jinou osobou. O propuštění obviněného z vazby se vyrozumí orgány činné v trestním řízení. Příkazu k propuštění není třeba, jestliže se obviněný převádí z vazby do výkonu trestu odnětí svobody na základě opatření soudu příslušného k rozhodnutí o vazbě vydaného v trestní věci, v níž byl obviněný ve vazbě.“⁷¹

Obviněný může být propuštěn z vazby i ze závažných zdravotních důvodů. Příkladem dle Novotného může být případ Moniky: „obviněná Monika D. požádala soud o propuštění z vazby ze závažných zdravotních důvodů. Při lékařském vyšetření u ní byl zjištěn akutní zánět slepého střeva a byla doporučena operace. Soud obviněnou Moniku D. z vazby propustil, i když důvody vazby dle ustanovení § 67 písm. A) tr. Řádu trval.“⁷²

V závěru je potřeba říci, že před propuštěním neprobíhá žádná příprava na civilní život, jako je tomu při propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Obviněný musí být propuštěn okamžitě, a mnohdy, jak už bylo popsáno výše, je obviněný propuštěn ihned po skončení

⁷⁰ Kurzycz: *Nejvyšší přípustná doba trvání vazby, § 72a* [online]. Copyright © 2000 – 2019 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://zakony.kurzy.cz/141-1961-trestni-rad/paragraf-72a/>.

⁷¹ 109/1994 Sb. *Vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu vazby*. ASPI KP756. Vězeňská služba České republiky. 1994. 18 s.

⁷² NOVOTNÝ, František, et. Al. *Praktikum trestního práva procesního*. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 43.

soudního líčení. Obvinění tak opustí ze dne na den vazbu i po poměrně dlouhé době a nemají mnohokrát zajištěné bydlení ani zaměstnání. Najednou jsou „vyhozeni“ ven ze systému, který je pevně nastaven, který jim do té doby zajišťoval pravidelnou stravu, smysluplně vyplňoval jejich volný čas, zajišťoval teplo a mnohdy i smysl jejich života. Jedná se o problém, který není příliš řešitelný, a dle slov zaměstnanců vazební věznice je to jeden z hlavních důvodů, proč se vězni krátce po propuštění z výkonu vazby vrací zpět. Samozřejmě opětovné páchaní trestných činů a návrat do věznic je pro vězeňský systém problémem celorepublikovým, nejenom ve výkonu vazby. Problém však je, zdá se, zatím těžko řešitelným, české vězeňství jde však stále kupředu, vyčkáme, jaké změny v tomto směru budoucnost přinese. Uvedené téma by mohlo být předmětem dalšího zkoumání.

7. Výzkumné šetření

Empirická část práce navazuje na teoretickou část a zabývá se prvotním působením prostředí vazební věznice na obviněné. Věnuje se tedy nástupu do výkonu vazby, jako nejrizikovější fázi celého výkonu vazby. O vysoké rizikovosti svědčí i výše přiložený obrázek č. 6 mimořádných událostí ve věznicích, kde jsme mohli vidět, že za rok 2017 se ve vazebních věznicích uskutečnilo 9 pokusů o sebevraždu a 6 sebevražd. Dle rozhovoru s psychologkou vazební věznice, kde jsem vykonávala svou praxi, se nejvíce pokusů o sebevraždu a suicidií vyskytuje v prvních třech dnech přijetí do výkonu vazby.

7.1. Stanovení výzkumných otázek a cíle výzkumu

Pro účely výzkumného šetření závěrečné práce byla stanovena hlavní výzkumná otázka a také dílčí výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaká jsou specifika nástupu obviněných do výkonu vazby?

Dílčí výzkumné otázky:

Proč jsou první tři dny výkonu vazby pro obviněné tolik rizikové?

Jak působí prostředí věznice na nově uvězněné osoby?

Co obnáší práce s obviněnými?

Cílem výzkumu je zjistit, jaká jsou specifika nástupu obviněných do výkonu vazby na základě odpovědí respondentů a zamyslet se nad tím, co by se mohlo změnit proto, aby byl nástup do výkonu vazby spojen s menším bezpečnostním rizikem pro obviněné. Vzhledem k počtu respondentů a formě otevřených otázek a odpovědí nebylo možné vyslovit hypotézy, neboť bylo použito otázek nevyjadřujících vztah mezi proměnnými.

7.2. Metodologie výzkumu

V teoretické části mé bakalářské práce jsem pro sběr dat potřebných k výzkumu použila metodu kvantitativního výzkumu - dotazování, konkrétním nástrojem sběru dat je dotazník vlastní konstrukce. V dotazníku nalezneme 14 otázek, z nich 5 uzavřených otázek a 9 otevřených. Dle způsobu kontaktování respondenta jsem užila metodu písemného dotazování.

Výhodami a nevýhodami kvantitativního výzkumu dle Hendla jsou:

Výhody:

- a) „testování a validizace teorií;
- b) lze zobecnit na populaci;
- c) výzkumník může konstruovat situace tak, že eliminuje působení rušivých proměnných, a prokázat vztah příčina-účinek;
- d) relativně rychlý a přímočarý sběr dat;
- e) poskytuje přesná, numerická data;
- f) relativně rychlá analýza dat (využití počítačů);
- g) výsledky jsou relativně nezávislé na výzkumníkovi;
- h) je užitečný při zkoumání velkých skupin.

Nevýhody:

- a) kategorie a teorie použité výzkumníkem nemusejí odpovídat lokálním zvláštnostem;
- b) výzkumník může opominout fenomény, protože se soustřeďuje pouze na určitou teorii a její testování a ne na rozvoj teorie;
- c) získaná znalost může být příliš abstraktní a obecná pro přímou aplikaci v místních podmínkách;
- d) výzkumník je omezen reduktivním způsobem získávání dat. “⁷³

Dotazník jsem zvolila vzhledem k tomu, že se jedná o nejužívanější nástroj kvantitativního výzkumu. Chráska popisuje dotazník jako soustavu předem připravených propracovaných a pečlivě formulovaných otázek, které jsou systematicky seřazeny, a na které respondenti odpovídají zpravidla písemně.⁷⁴

7.3. Realizace výzkumného šetření

Administrace dat probíhala v období od 11. 3. 2019 do 28. 3. 2019 ve Vazební věznici Hradec Králové. Dotazník byl vyhotoven v počtu sedmi výtisků a jejich návratnost byla stoprocentní. Pro účely výzkumného šetření bylo vybráno 7 (vzhledem ke specifickému prostředí) respondentů - zaměstnanců vazební věznice z různých pracovních pozic. Domnívám se, že každá pracovní pozice ve věznici obnáší odlišný náhled na obviněné na základě různé náplně práce zaměstnanců věznice. Jako respondenti byli vybráni zástupci z řad mužů i žen. Respondenti jsou zastoupeni v různých věkových kategoriích i v odlišném

⁷³ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 50.

⁷⁴ CHRÁSKA Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 1. vydání. Praha: Grada, 2007. s. 163-164.

nejvyšším dosaženém vzdělání. Pro zjištění těchto skutečností byly pro úvodní část dotazníku stanoveny faktografické otázky viz Příloha A.

Dotazník je rozdělen na 4 části. První část je úvodní seznámení s dotazníkem, představení autora práce a sdělení účelu vzniku dotazníku, a dále následuje poučení, jak dotazník vyplnit, a co obsahuje. Druhá část obsahuje faktografické otázky, třetí část už se zabývá samotnými hlavními výzkumnými otázkami dotazníku, které mají za úkol zodpovědět výzkumný problém. Poslední částí je poděkování za vyplnění dotazníku.

Vzhledem k tomu, že většina otázek byla formou otevřených odpovědí, jejich vyhodnocování probíhalo formou přiřazování do kategorií podle nejčastějších odpovědí.

7.4. Vyhodnocení výzkumného šetření

Dotazník vyplnili celkem 4 muži a 3 ženy. Věk respondentů se pohyboval v rozmezí 31-51 a více let. Z toho dva respondenti ve věku 31-40 let, tři respondenti ve věku 41-50 let a dva respondenti ve věku 51 a více let. Nejvyšší dosažené vzdělání u třech respondentů bylo střední vzdělání s maturitní zkouškou, dále se vyskytovalo jedno bakalářské a jedno doktorské nejvyšší vzdělání a dvě magisterské. Vybraní respondenti byli zaměstnáni u Vězeňské služby České republiky v rozmezí 11 až 15 a více let. Konkrétně 11-15 let tři respondenti a 15 a více let 4 respondenti. Jak už bylo popsáno výše, pro účely výzkumu jsem vybrala specializované pracovníky věznice z různých pozic. Dotazník vyplnili dva speciální pedagogové, jeden vychovatel, jeden psycholog, jeden vrchní dozorce a dva dozorcí.

Položka 1. Pracujete s obviněnými denně?

Všichni respondenti odpověděli, že s obviněnými pracují každý den. Je velice uspokojivé, že zaměstnanci se obviněným věnují každý den, přestože dnešní potřebná administrativa jim to jednoznačně ztěžuje.

Položka 2. Jak podle Vás působí vazba na obviněné v prvních fázích přijetí do výkonu vazby?

Pět ze sedmi pracovníků věznice se shoduje na tom, že vazba v prvních dnech působí na obviněné depresivně, jsou často v šoku a projevují se u nich často abstinenční příznaky. Velmi špatně se vyrovnávají s odloučením od rodiny a také nemožností svobodného pohybu. Zaměstnanci uvádějí psychickou zátěž, která je podle nich spojena hlavně s tím, že se obvinění ocitají ve vazbě většinou ze dne na den, jsou zatčeni na ulici nebo v zaměstnání, a nemohou se tak na tuto situaci oproti odsouzeným připravit.

Zaměstnanci také zmiňují složitou situaci v případě matek, které jsou nuceni opustit své děti. U vazby hovoří velmi často o nejistotě, co obviněné čeká, neví, co mohou čekat od spoluvězňů a od zaměstnanců. Nejistota je pro mnohé obviněné natolik frustrující, že se jí snaží řešit i sebevraždou. Psycholog dále popisuje pocity ohrožení a úzkosti, které se u obviněných často projevují. Zbývá dva zaměstnanci se v depresivním působení na obviněné shodují, ale zmiňují to, že na obviněné působí vazba různorodě, na některé dokonce pozitivně např. v případě recidivistů nebo bezdomovců.

Položka 3. Jak podle Vás obvinění reagují při prvním kontaktu s celou?

Dva ze sedmi zaměstnanců věznice uvedli, že jsou obvinění vyděšení. Zbytek zaměstnanců zmiňuje spíše než zděšení z prostředí cely nemožnost z cely z vlastní vůle odejít, vězni podle nich často hledají kliku na dveřích a nesou špatně právě nemožnost volného pohybu a kontaktu s rodinou. Na některé obviněné dle zaměstnanců věznice působí cely klaustrofobicky, přestože splňují zákonem stanovené míry. Cely se rovněž pravidelně rekonstruují, obvinění mají často nový dřevěný nábytek, barevně vymalované cely, takže dle zaměstnanců takové zděšení, jako dříve u obviněných nenastává. Zaměstnanci opět zmiňují rozdílnost reakcí obviněných v závislosti např. na recidivě.

Položka 4. Co je pro obviněné podle Vás nejtěžší při nástupu do vazby, jaké řeší obvinění problémy?

Podle všech zaměstnanců je pro obviněné nejtěžší omezení kontaktu s rodinou a blízkými osobami zejména v prvních dnech po uvěznění. Řeší problémy, jak rodinu, která mnohdy netuší, že byl obviněný uvězněn, kontaktovat a obávají se i reakce rodiny a blízkých na uvěznění. Obvinění často řeší problémy s platbou dluhů a půjček, které se z vězení obtížně zajišťují i nemožnost pracovat, sportovat a vykonávat aktivity, které vykonávali na svobodě, to se jim však ve věznicích snaží v určité míře nahradit aktivitami, vycházkami a přístupem na sportovní hřiště. Nepříjemná je pro uvedené dle zaměstnanců také vstupní důkladná osobní prohlídka, která je sice nutným úkonem při vstupu do výkonu vazby, ale pro většinu obviněných velmi ponižující. Pouze jeden zaměstnanec věznice zmiňuje problémy ze strany obviněných se spoluvězni a s umístěním na celu.

Položka 5. Proč je podle Vás v prvních dnech výkonu vazby tak vysoká sebevražednost?

Pět ze sedmi zaměstnanců uvedlo, že výčitky svědomí, tedy uvědomění si toho, co obviněný spáchal, co bude pravděpodobně následovat, jak na takový společensky závažný čin bude reagovat jeho rodina a zda ho zavrhne, je hlavním důvodem vysoké sebevražednosti v prvních fázích přijetí do výkonu vazby. Zaměstnanci dále zmiňují nejistotu, co bude následovat, úzkost, paniku a izolaci od rodiny. Důvodem sebevražednosti podle dvou zaměstnanců věznice je i změna režimu, která je náhlá a probíhá ze dne na den, takže se na ni obvinění nemohou předem připravit, a je to pro ně náhlá změna života. Jak obviněný zvládne pobyt ve vazbě, záleží dle psychologa vazební věznice, na struktuře jeho osobnosti, jeho celkové odolnosti a schopnosti zvládat stres, na zdravotním stavu i na konkrétních podmínkách věznice. Vzhledem k tomu, že do 24 hodin po uvěznění obvinění prochází pohovorem zaměřeným na riziko sebepoškození či suicidia a následně se přijímají příslušná opatření, snížila se dle zmíněného respondenta sebevražednost významně.

Položka 6. Co děláte jako zaměstnanec věznice proto, aby byl příchod do vazby pro vězně jednodušší/snesitelnější?

Všech 7 zaměstnanců se obviněným, kteří jsou nově přijati do výkonu vazby intenzivně věnuje. Zmiňují hlavně nutnost komunikace, vysvětlují jim, co bude následovat, na co mají nárok, jaké jsou jejich povinnosti, kdy si mohou zavolat rodině, kdy budou přemístěni z cely přijímacího oddělení. Snaží se s nimi jednat jako s lidmi a pomoci jim řešit jejich problémy a zodpovídat otázky. Zprostředkovávají jim pohovory s jinými pracovníky, kteří by jim mohli pomoci. Uklidňují, nabídnou jim knihu, tužku a papír či s nimi provádí různé aktivity. Důležité je dle zaměstnanců jednat klidně a nevyvolávat zbytečné konflikty.

Položka 7. Co považujete při práci s obviněnými za nejtěžší?

Respondenti se shodují v tom, že vězňům chybí dostatečná sebereflexe, sebekritičnost a mají problémy s dodržováním norem, pravidel a respektováním autorit a také jim chybí motivace ke změně. Mají jinak postavený žebříček hodnot a obtížně se s nimi komunikuje, kdy 4 zaměstnanci ze sedmi udávají, že obvinění neustále lžou a na něco si stěžují. Dvě zástupkyně ženského pohlaví udávají jako nejtěžší nepřipouštět si problémy vězňů příliš osobně a naopak nepouštět do práce s obviněnými vlastní odsudky a kritiku s přihlédnutím na trestnou činnost, ze které je dotýčný obviněný. Jeden respondent uvedl, že při práci

s obviněnými mu nic nepříjde nejtěžší, že se vše nechá řešit. Jeden respondent dále uvedl, že mu přijde nejtěžší nebezpečí fyzického napadení a udržet morálku mezi obviněnými. Pro dva respondenty je dále nejtěžší špatná hygiena obviněných.

Položka 8. Je práce s nově přichozími obviněnými jiná než se stálými, případně v čem?

Pět ze sedmi zaměstnanců uvedlo, že nově přichozí obvinění jsou oproti stálým obviněným v nejistotě, co je čeká, jsou neznalí vězeňského prostředí, a proto je práce zaměřena na získání důvěry v zaměstnance věznice, a dále navyknutí si na vězeňský styl života. Dva zmiňují spíše důležitost častější práce s nově přichozími obviněnými oproti stálým.

Položka 9. Je odlišná práce s obviněnými od práce s odsouzenými, případně v čem?

Čtyři ze sedmi zaměstnanců věznice uvedli, že obvinění do poslední chvíle doufají v neuložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a chovají se dle presumpce neviny, tzn. chovají se jako nevinní, nejsou povinni plnit žádné programy zacházení, jejich dobré chování není motivováno jako u odsouzených, kterým může být odměnou podmíněčné propuštění. Kromě propuštění z výkonu vazby nemají obvinění vyšší cíle. Dva zaměstnanci dále uvedli, že obvinění více propadají depresím a úzkostem a často u nich probíhá sebepoškozování, takže práce s nimi je specifitější. Odsouzení se snaží vytvořit příjemnější podmínky pobytu ve vězení, plní programy zacházení, účastní se aktivit, upravují si cely, ochotněji se zaměstnanci spolupracují. Dva respondenti uvedli, že se práce s obviněnými a odsouzenými pro ně neliší.

Zodpovězení výzkumných otázek a splnění cíle výzkumu

Na začátku výzkumu byla stanovena hlavní výzkumná otázka a také dílčí výzkumné otázky. Dle výsledků dotazníkového šetření nyní dokážeme zodpovědět uvedené otázky a zamyslet se nad zmenšením rizik pro nově přijaté obviněné.

Na hlavní výzkumnou otázku, jaká jsou specifika nástupu obviněných do výkonu vazby, nacházíme odpovědi napříč celým dotazníkem. Nově přichozí obvinění jsou ve větší nejistotě, zažívají úzkosti a mají deprese. Špatně snáší odloučení od rodiny, které je zejména v prvních dnech vazby znatelné. Specifická je i práce s obviněnými, zaměstnanci věznice se zejména v prvních dnech od přijetí obviněného do výkonu vazby těmto osobám velmi intenzivně věnují.

První a druhou dílčí výzkumnou otázku jsme mohli zodpovědět prvními pěti položkami třetí části dotazníku, kde jsme se dozvěděli od zaměstnanců věznice, že na obviněné působí prostředí věznice velmi depresivně, jsou ve velké nejistotě, co s nimi bude a nejtěžší je pro ně zejména omezený kontakt s rodinnými příslušníky. Tyto faktory jsou příčinami častého sebevražedného a sebepoškozujícího jednání ze strany obviněných. Odpovědi na třetí výzkumnou otázku najdeme v položkách dotazníku 11.–14. Práce s obviněnými je založena zejména v počátcích na komunikaci a vytvoření vzájemné důvěry, ale i určitého respektu na obou stranách. Důležité je seznámení obviněných s pravidly věznice, ale také dostatečné vysvětlení, co bude následovat.

Zaměstnanci věznice se snaží obviněným příchod do výkonu vazby udělat snesitelnější. Přestože sebevražedného jednání díky včasným pohovorům s odbornými pracovníky ubývá, stále se vyskytuje. Z výpovědí zaměstnanců věznice vyplývá, že je pro obviněné nejtěžší velmi omezený kontakt s rodinou. V tomto spatřuji možnost, jak omezit rizikovost prvních dnů výkonu vazby právě řešením tohoto problému. Přestože charakter vazby zejména u koluzních obviněných je postaven právě na omezeném kontaktu s venkovním prostředím, myslím, že v tomto směru by Vězeňská služba České republiky mohla zajistit častější kontakt obviněného s rodinou, ať už telefonicky, přes korespondenci nebo pomocí osobních návštěv. Velkým problémem v tomto směru je, když je obviněný zatčen bez peněz, v uvedeném případě totiž nemůže kontaktovat rodinu korespondencí ani telefonicky, protože Vězeňská služba České republiky umožňuje uvedené jen na vlastní náklady. Obviněný nemá ani možnost si peníze ve vězení odpracovat, takže pokud je obviněný bez peněz a rodina o jeho uvěznění neví, nemá žádnou možnost rodinu kontaktovat a požádat o zaslání peněz pro další kontaktování. Myslím, že v tomto směru by mohla věznice obviněnému poskytnout první známku na dopis nebo první telefonát rodině zdarma. V součtu nákladů na obviněného by se mohlo jednat o zanedbatelnou částku, která by mohla vyřešit tento problém. Pokud obviněný peníze má, může zpravidla už druhý den zatelefonovat rodině, kontakt s rodinou je však stále ve značné míře omezen.

Závěr

Cílem závěrečné práce Specifika výkonu vazby v České republice bylo legislativně vymezit výkon vazby v českých věznicích a popsat proces od samotného nařízení vazby až po propuštění na svobodu. Cílem empirické části práce bylo zjistit, jaká jsou specifika nástupu obviněných do výkonu vazby na základě odpovědí respondentů, a zamyslet se nad tím, co by se mohlo změnit proto, aby byl nástup do výkonu vazby spojen s menším bezpečnostním rizikem pro obviněné.

Předkládaná závěrečná práce nabídla čtenářům náhled na výkon vazby v České republice. Zpočátku byl výkon vazby vymezen legislativně, práce se zabývala základním pojmoslovím a statistikami spojenými s výkonem opatření vazby. Ve statistikách jsme se mohli dozvědět, že počet obviněných ve výkonu vazby již řadu let klesá. Následovalo popsání procesu výkonu vazby od nařízení a nástupu do výkonu vazby, přes výkon uvedeného opatření až po propuštění. Zde bylo čtenářům objasněno, čím si obvinění prochází v průběhu výkonu vazby, jak je zajištěno jejich ubytování a stravování a v neposlední řadě trávení volného času. Závěrečná práce nabídla i pohled na specifickou práci zaměstnanců věznice v oblasti služeb určených pro obviněné. Předmětem dalšího zkoumání by mohla být nevyřešená otázka nedostatečné přípravy obviněných na propuštění na svobodu. Z hlediska obsahu teoretické části závěrečné práce se domnívám, že cíl bakalářské práce byl splněn.

Empirická část závěrečné práce se zabývala obdobím následujícím po přijetí obviněného do výkonu vazby v České republice, jakožto nejrizikovější částí výkonu vazby. Výzkumné šetření bylo realizováno prostřednictvím dotazníků, které vyplňovali zaměstnanci vazební věznice, kteří přichází do každodenního kontaktu s obviněnými. Položky dotazníku byly směřovány k tomu, abychom dokázali odpovědět na výzkumné otázky. Ty byly v závěru výzkumného šetření zodpovězeny. Vyhodnocení jednotlivých položek dotazníku nabídlo pohled na specifika nástupu obviněných do výkonu vazby a práci zaměstnanců věznice. V závěru empirické části byl vznesen návrh na zmírnění rizikovosti prvních fází výkonu vazby. Z hlediska obsahu empirické části se domnívám, že byl cíl splněn.

Teoretickým přínosem závěrečné práce je komplexní zpracování problematiky výkonu vazby v České republice. Výzkumné šetření nabídlo praktický přínos v oblasti cenných názorů zaměstnanců, přímo pracujících s obviněnými. Přínosem pro čtenáře závěrečné práce je získání základních znalostí a vytvoření povědomí o fungování výkonu vazby v České republice.

Seznam použitých zdrojů

109/1994 Sb. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu vazby. ASPI KP756. Vězeňská služba České republiky, 1994. 18 s.

BAJCURA, Lubomír. *Práva vězně od vazby po propuštění z trestu odnětí svobody*. 1. vydání. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 1999. 158 s. ISBN 80-7169-555-6.

BLACK, Henry Campbell. a kolektiv, *Blackův právní slovník* 1. svazek. 6. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1993. 767 s. ISBN 80-85605-23-6.

BUŘILOVÁ, Kateřina, rozhovor, speciální pedagožka VV Hradec Králové, 24. 10. 2018.

DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 2 svazky. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7552-600-7.

Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2010* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/rocenka_2010_v8.pdf.

Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2011* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Rocenka_2011.pdf.

Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2012* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Ro%C4%8Denka-2012.pdf>.

Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Rocenka_2013.pdf.

Generální ředitelství Vězeňské služby ČR: *Organizační jednotky*. [online]. © 2018 Vězeňská služba České republiky [cit. 2018-09-28]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

Generální ředitelství Vězeňské služby ČR: *Rychlá fakta* [online] © 2018 Vězeňská služba České republiky. [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <http://vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

Generální ředitelství Vězeňské služby ČR: Rychlá fakta [online] © 2019 Vězeňská služba České republiky. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <http://vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 8073670402.

HENDRYCH, Dušan. a kol. *Právní slovník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. 1189 s. ISBN 80-7179-360-4.

CHRÁSKA Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vydání. Praha: Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

Jídelní lístek vězeňské kuchyně ze dne 29.11.2018 ve Vazební věznici Hradec Králové.

Kurzycz: Nejvyšší přípustná doba trvání vazby, § 72a [online]. Copyright © 2000 – 2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://zakony.kurzy.cz/141-1961-trestni-rad/paragraf-72a/>.

MADARA, Zdeněk a kol. *Právní slovník A-O*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1988. 672 s. ISBN 11-092-88-01.

MADARA, Zdeněk a kol. *Právní slovník P-Ž*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1988. 704 s. ISBN 11-092-88-02.

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2014 [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Rocenka_2014.pdf.

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2015 [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2015.pdf>.

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2016 [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2016.pdf>.

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017 [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2017.pdf>.

Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. © 2019 Vězeňská služba České republiky [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

Nabídka preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů ve VV Hradec Králové, 2014.

Nařízení č. 36/2014 o kázeňském řízení u obviněných, odsouzených a chovanců. ASPI. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky, 2014.

Nařízení č. 61, Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 39/2012, o postupu při povolování, příjmu, evidenci, kontrole a výdeji balíčku obviněným, odsouzeným a chovancům. ASPI. Generální ředitel VSČR, 2013. 3 s.

Novinky.cz: Nové cely na Pankráci: Modře vymalováno, na zemi koberec a stolní fotbal. [online]. © 2003–2018 Borgis, a.s. [cit. 2018-11-29]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/316847-nove-cely-na-pankraci-modre-vymalovano-na-zemi-koberec-a-stolni-fotbal.html>.

NOVOTNÝ, František, et. Al. *Praktikum trestního práva procesního*. 2. vydání Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 81 s. ISBN 978-80-159-5.

RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 126 s. ISBN 978-80-7435-264-5.

RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.

Sbírka nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky, nařízení č. 12 o předcházení, zabránění a včasném odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci. ASPI. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, 2012.

ŠTĚRBA, Vladislav, *Penologie*. 2. vydání Armex Publishing s.r.o., 2009. 167 s. ISBN 978-80-86795-74-4.

TRNKA, Jiří, *Vazba v trestním řízení: disertační práce*. 1. vyd. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2016. 242 s. ISBN 978-80-263-1085-3.

Vazební věznice a ÚPVZD Brno: Stravování obviněných a odsouzených. [online]. © 2018 Vězeňská služba České republiky [cit. 2018-11-29]. <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-a-uvzd-brno/o-nas/vykon-vezenstvi/stravovani-obvinenych-a-odsouzenych/>.

Vnitřní řád pro obviněné Vazební věznice Hradec Králové. Vězeňská služba České republiky, 2017. 16 s.

VOSTŘELOVÁ, Stanislava. Psycholožka Vazební věznice Hradec Králové. rozhovor 24. 10. 2018

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Zakonyprolidi.cz [online]. AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141/zneni-20171001>.

Zákony pro lidi: Usnesení č. 2/1993 Sb. [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993->.

Zákony pro lidi: Zákon č. 293/1993 Sb. [online]. © AION CS, s.r.o. 2010-2018 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293#hlava2>.

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník užitý v empirické části práce.

Specifika nástupu obviněných do výkonu vazby

Dobrý den,

jmenuji se Pavlína Rybínová a jsem studentkou 3. ročníku oboru Sociální patologie a prevence na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové a obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci na téma Specifika výkonu vazby v České republice. Cílem výzkumu je zjistit, jaká jsou specifika nástupu obviněných do výkonu vazby. Dotazník obsahuje celkem 14 otázek rozdělených na dvě části. V první části na otázky odpovídejte zakroužkováním správné odpovědi, ve druhé části využijte otevřené odpovědi. Dotazníkové šetření je anonymní a bude použito jen pro účely bakalářské práce.

1. část dotazníku

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) žena
- b) muž

2. Jaký je Váš věk?

- a) 20-30 let
- b) 31-40 let
- c) 41-50 let
- d) 51 let a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) střední vzdělání s maturitní zkouškou
- b) vyšší odborné vzdělání
- c) vysokoškolské vzdělání – bakalářský studijní program
- d) vysokoškolské vzdělání – magisterský studijní program
- e) vysokoškolské vzdělání – doktorský studijní program

4. Jak dlouho jste zaměstnán u Vězeňské služby České republiky?

- a) do 2 let
- b) 3-5 let
- c) 6-10 let

- d) 11-15 let
- e) 15 let a více

5. Jaká je Vaše pozice ve vazební věznici?

- a) vychovatel
- b) speciální pedagog
- c) psycholog
- d) sociální pracovník
- e) dozorce
- f) jiné:

2. část dotazníku:

6. Pracujete s obviněnými denně?

7. Jak podle Vás působí vazba na obviněné v prvních fázích přijetí do výkonu vazby?

8. Jak podle Vás obvinění reagují při prvním kontaktu s celou?

9. Co je pro obviněné podle Vás nejtěžší při nástupu do vazby, jaké řeší obvinění problémy?

10. Proč je podle Vás v prvních dnech výkonu vazby tak vysoká sebevražednost?

11. Co děláte jako zaměstnanec věznice proto, aby byl příchod do vazby pro vězně jednodušší/snesitelnější?

12. Co považujete při práci s obviněnými za nejtěžší?

13. Je práce s nově příchozími obviněnými jiná než se stálými, případně v čem?

14. Je odlišná práce s obviněnými od práce s odsouzenými, případně v čem?

Děkuji Vám za vyplnění mého dotazníku.